

Ирина Иванова

Учебник по сръбски език за начинаещи

Книгата съдържа начален курс по сръбски език и руско-сръбски разговорник. Учебникът включва две части — уводно-фонетична и основен курс. Всеки урок от основния курс се състои от оригинален сръбски текст, речник към него, граматически обяснения, лексикално-граматически упражнения и комуникативни задания. Граматическите правила са изложени на прост, достъпен език.

Учебникът е предназначен за всички желаещи да изучават сръбски език. Той ще помогне да се запознаят със сръбската фонетика и граматика и на онези, които, оказали се в ситуация на непосредствен контакт с говорещи на сръбски, поискат да се възползват от разговорника.

Ирина Иванова

Учебник по сръбски език за начинаещи

Заглавие на оригинала:

Иванова Ирина Евгеньевна

Сербский язык для начинающих:

Учебник и разговорник.

Москва: Айрис-пресс, 2003.

Превод от руски: Хари Стоянов © 2014

Софтис, Варна, 2014

Съдържание

Предговор	9
Азбука	11
Кирилица	12
Съответствия между латиницата и кирилицата	13
Две произносителни норми	14
Основен принцип на правописа	15
Уводно-фонетичен курс	
Ударение	16
Основни особености на сръбското произношение	17
Основен курс	
Урок 1	23
Упознавање	23
Спрежение на глагола <i>би̋ти</i> в сегашно време	24
Именителен падеж множествено число на личните местоимения	24
Отрицателни форми на глагола <i>би̋ти</i>	25
Притежателни прилагателни	25
Урок 2	29
На тераси	29
Особености на сръбската пунктуация	30
Възвратна частица <i>се</i>	30
Спрежение на глаголите <i>има̋ти</i> / <i>нема̋ти</i> в сегашно време	30
Окончания на съществителните и прилагателните в именителен падеж	
единствено и множествено число	30
Урок 3	35
Разговор с баком	35
Употреба на формите за именителен падеж на личните местоимения	35
Спрежение на глагола <i>и̋ћи</i> (<i>отивам, ходя</i>) в сегашно време	36
Спрежение на глагола <i>мо̋ћи</i>	36
Начини на задаване на общ въпрос	36
Окончания на съществителните и прилагателните във винителен падеж	
единствено число	39
Урок 4	41
Договор за рођендан	41
Спрежение на глагола <i>воле̋ти</i> (<i>обичам</i>) в сегашно време	42
Замяна на инфинитива с <i>да</i> - конструкция	42
Окончания на съществителните и прилагателните в местен падеж	
единствено число	45
Урок 5	47
Излет	47
<i>Дани у недељи</i> (дни на седмицата)	48
Особености при употребата на събирателните съществителни <i>деца</i> (<i>деца</i>), <i>браћа</i> (<i>братя</i>)	
Окончания на съществителните и прилагателните в творителен падеж	
единствено число	51
Урок 6	53
Сусрет у продавници	53
Образуване на форми на множествено число на съществителните от мъжки	
род	54
Окончания на съществителните и прилагателните в родителен падеж	
единствено число	56

Урок 7	59
Рођендан	59
Окончания на съществителните и прилагателните в дателен падеж единствено число	64
Окончания на съществителните и прилагателните във винителен падеж множествено число	65
Урок 8	67
Моја породица	67
Числителни	69
Окончания на съществителните и прилагателните в родителен падеж множествено число	71
Урок 9	75
Радни дан	75
Колко е часът?	77
Минало време (перфект)	77
Първо склонение на съществителните	81
Урок 10	85
Портрети	85
Цветове	87
Глаголи със значение "слагам", "обличам", "нося"	88
Първо склонение на съществителните (продължение)	90
Урок 11	93
Моја кућа	93
Обърнете внимание на управлението на следните синонимни предлози	95
Конструкция със съюза <i>veћ</i>	97
Второ склонение на съществителните и съгласуващите се с тях определения	98

Предговор

Настоящото издание представлява първа част от учебника по сръбски език, предназначен за ученици от горните класове на средните училища, чиято специализация предполага изучаване на славянски езици. Учебникът може да се използва също и от широк кръг лица, които започват да изучават сръбски език.

Първата част на учебника се състои от уводно-фонетичен курс и единадесет урока основен курс, включващи следните лексикални теми: Запознаване, Училище, Пътуване, Магазин, Празник, Семейство, Работен ден, Портрет, Дом.

Към учебника се прилага руско-сръбски разговорник, включващ най-употребяваните думи и изрази.

Целта на учебника е да научи учениците на правилно произношение, да им предаде основите на сръбската граматика, да им помогне активно да овладеят лексикалния материал в рамките на изучаваните теми.

Курсът е разчетен за 140-200 учебни часа.

Разделът, посветен на фонетиката, съдържа общи сведения за фонетичната система на сръбския език и упражнения за тренировка на звуковете, произношението на които обикновено предизвиква затруднения у рускоезичните ученици. Сръбският материал от уводно-фонетичния курс е напълно акцентуиран. В останалата част от учебника в сръбските думи, състоящи се от две и повече срички, е обозначено само мястото на ударението. Предполагаме, че множеството надредни знаци за обозначаване на ударението и дължината на неударените гласни затруднява възприемането на текста.

Всеки урок се състои главно от текст, речник към него, граматични обяснения, лексикално-граматични упражнения и комуникативни задания.

Лексикалният материал включва около 1200 думи, които трябва да бъдат активно усвоени. В речника се дават всички нови думи от текстовете в следната последователност: глаголи и предикативни словосъчетания, съществителни, прилагателни, наречия, местоимения, разговорни формули, числителни, служебни части на речта. Родът на съществителните имена се посочва в случай, че не може да се установи по изходната форма на думата. Съществителните имена, при чието склонение настъпват редувания в основата или се променя мястото на ударението, се дават в именителен и родителен падеж единствено число. Прилагателните са дадени в единствено число мъжки род (в пълната и кратката форма), женски и среден род. Глаголите са дадени в инфинитивна форма и първо лице единствено число сегашно време. При глаголите с редувания на звуковете в сегашната основа, в речника се дава също и формата за трето лице множествено число.

Грамматическият материал е представен в обем, необходим за началния етап на обучението: изключения от правилата и варианти на формообразуването се представят минимално. Изложението на граматическия материал за нагледност се съпровожда от схеми. Овладяването на системата на склоненията на съществителните и прилагателните от учениците предполага следните етапи: отначало учениците се запознават с речевите образци, в които са представени определени падежни форми, изучават отделните падежи, а пълната парадигма на склонението се дава в следващите уроци.

Включените в разговорника думи и изрази са групирани по тематични раздели "Географски наименования", "Жители", "Езици", "Професии", "Качества", "Цветове", "Числителни", "Въпроси и отговори", "Час и дата", "Времето", "Мерни единици", "Надписи", "Формули на речевия етикет", "Запознаване", "На гости", "Пътуване с автомобил", "На гарата", "На летището", "Хотел", "В града", "На лекар", "Аптека", "Оптика", "Поща, телеграф, телефон", "Обмен на валута", "На фризьор", "Ремонт", "В универсалния магазин", "В книжарницата", "В магазин за хранителни стоки", "На ресторант, в бар, в кафене", "Театър и кино", "Музей", "Спорт", "Делови контакти". Разговорника могат да ползват всички, които отиват в Югославия като туристи или

делови партньори. Даденият в него материал може да послужи и за разширяване лексикалния запас на учениците както при тяхната самостоятелна работа, така и по време на занятия с преподавател.

Илюстративният и дидактически материал (стихотворения, скоропоговорки, пословици) е взет от следните издания:

1. Антологија говорних народних умотворина. Нови Сад, 1972.
2. М. Карделис, А. Чипкар. Насмејани дан. Београд, 1979.
3. Б. Тимотијевић. Баш је буквар књига фина. Београд, 1979.
4. Ј. Buljovčić, М. Elek. Učimo srpski 3. Beograd, 1996.
5. М. Burzan, Ј. Jerković, V. Niderman. Učimo srpski 4. Beograd, 1996.
6. V. Milošević. Zlatna knjiga djetinjstva. Sarajevo, 1975.

Откъсът от стихотворението на Г. Кръклец, написан на иекавски вариант, е преведен на екавски вариант от автора на пособието.

Текстовете "Моја породица", "Радни дан", "Портрети", "Моја кућа" бяха написани от преподавателката в катедра славянска филология на МДУ Виолета Вукославович. С нейна помощ бяха създадени и другите текстове на пособието, за което авторът ѝ изразява дълбоката си благодарност.

Авторът искрено благодари и на кандидатите на филологическите науки Т. А. Ацаркин, В. П. Гудков, С. В. Зайцев, В. Я. Тихомиров, Г. П. Тиртов, а също и на преподавателя по сръбски език в МДУ С. Д. Бенгин, чиито консултации и съвети при подготовката на учебника способстваха за неговото усъвършенстване.

Азбука

Сръбският език използва две азбуки: кирилица и латиница. Хората, които пишат на този език, свободно владеят и едната, и другата азбука. Книгите, списанията, вестниците излизат и на кирилица, и на латиница. По улиците на югославските градове може да се видят надписи с латински и кирилски букви.

Кирилица

А а	Н н
Б б	Њ њ
В в	О о
Г г	П п
Д д	Р р
Ђ ђ	С с
Е е	Т т
Ж ж	Ћ ћ
З з	У у
И и	Ф ф
Ј ј	Х х
К к	Ц ц
Л л	Ч ч
Љ љ	Џ џ
М м	Ш ш

Латиница

А а	Л л
В в	Љ љ
С с	М м
Ї њ	Н н
Ќ к	Њ њ
Д д	О о
Ђ ђ	Р р
Е е	С с
Ф ф	Ш ш
Г г	Т т
Н н	У у
И и	В в
Ј ј	З з
К к	Џ џ

Да се овладее наведнџ и едната, и другата графика е сложно, затова е целесъобразно отначало да се научи едната от тях — кирилицата. Руският език също използва кирилски букви. При създаването на сръбската кирилска азбука за основа е била приета руската кирилица. При това някои букви били изключени, а няколко – добавени, тъй като фонетичната система, системата на звуковете на сръбския език не съвпада с руската.

Кирилица

Буква	Приблизително звуково съответствие в руски език
А а	<i>а</i>
Б б	<i>б</i>
В в	<i>в</i>
Г г	<i>г</i>
Д д	<i>д</i>
Ђ ђ	произнесено слято <i>джъ</i>
Е е	<i>э</i>
Ж ж	<i>ж</i>
З з	<i>з</i>
И и	<i>и</i>
Ј ј	<i>й</i>
К к	<i>к</i>
Л л	като руското <i>л</i> , но върхът на езика на алвеолите
Љ љ	по-меко от руското <i>лъ</i>
М м	<i>м</i>
Н н	<i>н</i>
Њ њ	по-меко от руското <i>нь</i>
О о	<i>о</i>
П п	<i>п</i>
Р р	<i>р</i>
С с	<i>с</i>
Т т	<i>т</i>
Ћ ћ	по-меко от руското <i>ч</i>
У у	<i>у</i>
Ф ф	<i>ф</i>
Х х	<i>х</i>
Ц ц	<i>ц</i>
Ч ч	произнесено слято <i>тш</i>
Џ ѓ	произнесено слято <i>дж</i>
Ш ш	<i>ш</i>

Съответствия между латиницата и кирилицата

A a	А а
B b	Б б
C c	Ц ц
Č č	Ч ч
Ć ć	Ћ ћ
D d	Д д
Dž dž	Џ ѓ
Đ đ	Ђ ђ
E e	Е е
F f	Ф ф
G g	Г г
H h	Х х
I i	И и
J j	Ј ј
K k	К к
L l	Л л
Lj lj	Љ љ
M m	М м
N n	Н н
Nj nj	Њ њ
O o	О о
P p	П п
R r	Р р
S s	С с
Š š	Ш ш
T t	Т т
U u	У у
V v	В в
Z z	З з
Ž ž	Ж ж

Две произносителни норми

В едни области на Югославия в такива думи като **видети** (виждам, да видя), **живети** (живея), **певати** (пея), се произнасят един кратък звук [e]. А в други области в тези думи се произнасят два звука — [je]: **видјети, живјети, пјевати**. Има друга група думи, като например, **река** (река), **среда** (среда), **тесан** (тесен), в които съответно се произнася едно дълго [ē] или три звука [ије]: **ријека, сриједа, тијесан**.

По това, как се произнасят такива думи, се различава **екавска** произносителна норма (в нея се произнасят [e] и [ē]) и **иекавска** произносителна норма (в нея в същите думи се произнася съответно [je] и [ије]).

И иекавското, и екавското произношения са книжовни. Това означава, че говорител по радиото и телевизията, преподавател в училище или в университет могат да използват и едната, и другата норма. Но в речта на един човек трябва да се спазва една норма – или екавската, или иекавската.

В това учебно пособие ще бъде представена екавската норма, която е характерна за речта на мнозинството жители на столицата на Югославия — Белград.

Основен принцип на правописа

Основния принцип на сръбския правопис формулирал основоположникът на съвременния книжовен сръбски език Вук Стефанович Караджич (1787 - 1864). Този принцип гласи: **Пиши како говориш и читај као што је написано** (*Пиши, както говориш, и чети, както е написано*). В сръбския език правописът е фонетичен, т.е. на писането се отразяват звуковите редувания на съгласните, което не е свойствено за руския правопис. Затова писането, например, на сръбските думи **шездесет** (шестдесет), **потпис** (подпис), **свеска** (тетрадка), **фудбал** (футбол) се различава от писането на руските *шестьдесят, подпись, связка, футбол*. В сръбския език думите се пишат именно така, както се произнасят.

Ударение

Ударението в сръбския език е музикално. Това означава, че ударената сричка се откроява не само със силата на произношението, но и с понижението или повишението на тона. Затова ударението може да бъде възходящо или низходящо. При това ударените срички могат да бъдат дълги или кратки. Открояват се четири типа ударения:

кратко низходящо (˘):

не́бо — *небе*

не́ко — *някой*

па́с — *куче*

ко́нь — *кон*

ка́са — *каса*

ју́тро — *утро*

кратко възходящо (ˊ):

му́зеј — *музей*

је́дини — *единствен*

ка́пут — *палто*

ко́лено — *коляно*

ле́тети — *летя*

но́га — *крак*

дълго низходящо (˘):

ма́јка — *майка*

љу́ди — *хора*

мра́к — *тъмнина*

мо́ј — *мой*

но́ж — *нож*

дълго възходящо (ˊ):

изнена́ђење — *изненада*

поче́так — *начало*

поште́ње — *честност*

по́дне — *пладне*

о́вца — *овца*

на́ставница — *учителка*

на́ћи — *да намеря*

По дължина и краткост се различават не само ударение, но и неударените срички.

Мястото на ударението е непостоянно. Ударението може да пада на различни срички. Но ако в думата има повече от една сричка, последната сричка не може да бъде ударена.

При изменение на думата може да се сменя мястото на ударението и неговото качество.

Основни особености на сръбското произношение

Произношението на сръбските гласни звукове е близко до произношението на гласните в руски. Едно от различията се състои в това, че те могат да бъдат дълги и кратки.

1.

Гласните в сръбски се произнасят еднакво ясно както в ударените, така и в неударените срички.

Прочетете, като произнасяте гласните в неударените срички без редукция:

а̀ко — ако	жа̀рко — стра̀стно
ба̀ка — баба	дѹго — дълго
до̀бро — добре	за̀једно — заедно
но̀га — крак	за̀што — защо
о̀ко — око	о̀дма̀х — веднага
о̀цена — оценка	ко̀мотно — удобно
ја̀года — ягода	су̀бота — събота
ја̀је — яйце	

Зе́ленā, зе́ленā
ра̀сла је тра̀вица,
ша̀ренā, ша̀ренā
па̀сла је кра̀вица.
(Божидар Тимотијевић)

Сва̀ка свра̀ка ска̀ка на два̀ кра̀ка.
(Бр̀залица)

Пра̀ви од кома̀рца ма̀га̀рца.
(По̀словица)

2.

В сръбски има само пет меки съгласни. Те се обозначават с буквите **љ, њ, ћ, њ, ј**. Тези съгласни винаги се произнасят меко. Останалите съгласни винаги остават твърди. Те не се омекотяват и пред гласните **и, е**.

Прочетете, без да омекотявате съгласните звукове пред гласните [и], [е]:

дѐд — дядо	дѐте — дете
та̀кси — такси	тѐма — тема
вѐжба — упражне́ние	пѝво — бира
вѐтар — вятър	пѝсмо — писмо
вѝно — вино	про̀фесор — преподавател
дѐвет — девет	птѝца — птица
жира̀фа — жираф	рѐка — река
бѐба — бебе	свѐска — тетрадка
сѐвер — север	сѐсти — да седна
смѐтати — преча	срѐда — сряда

Пѐна, лѐна као шарга́рена.
(Божидар Тимотијевић)

Рѹба рѹби грѹзѣ рѣп.

(Бр̀залица)

Кô пѣвā, злô не мѣслѣ.

(Пòсловица)

3.

В ср̀бски в края на думата не става обеззвучаване на звучни съгласни. Не се обеззвучава и [в] пред беззвучни съгласни.

Прочетете, без да обеззвучавате звучните съгласни в края на думата и [в] пред беззвучни съгласни:

хлѣб — *хляб*

хôд — *походка*

штāб — *щаб*

јѹг — *юг*

дрѹг — *другар, приятел*

зāпад — *запад*

сѹд — *съд*

рѣд — *ред, порядък*

прѣдлог — *предложение*

чāвка — *чавка*

зѣд — *стена*

зѹб — *зъб*

снѣг — *сняг*

вôз — *влак*

хлāд — *студ*

стрôг — *строг*

сѹв — *сух*

прāв — *прав*

ôвца — *овца*

јѣвтин — *евтин*

Јѣдна шѹма зѣленā

Прѣпуна је јѣлѣнā.

Свѣ до глôга глôг.

Свѣ до рôга рôг.

(Стеван Раичковић)

Тѹжио се стāри лāв:

Звѣри мôје, нѹсам здрāв.

(Густав Крклец)

4.

[л]. При произнасяне на звука [л] върхът на езика трябва да се намира на алвеолите (изпъкналата част над горните зъби).

Направете упражнение за произнасяне на звука [л]:

лāв — *лъв*

далѣко — *далече*

кѹлограм — *килограм*

лѣкār — *лекар*

лѣк — *лекарство*

кôла — *кола*

колѹко — *колко*

лѹк — *лук*

лѹтка — *кукла*

лѣптѹр — *пеперуда*

лѹкѣр — *ликьор*

лѣст — *вестник*

лѹце — *лице*

кôлено — *коляно*

мôлѹм — *моля*

шāла — *шега*

одѣло — *костюм*

мāло — *малко*

Лѣтѹ лāста,

лѣтѹ, лѣтѹ,

и док лѣтѹ,

ôна вѣлѹ:

— Дóшла нам је
кѝшна јѣсѣн,
мóрāм нā југ
да се сѣлѝм!

Кѹдā лѣтѣ мǎлѣ лáсте
кǎд ујѣсен кѝша лѝјѣ?
— У далѣкѝ крāј се сѣлѣ
јѣр им óвде лѣпо нѝје.
(Божидар Тимотијевић)

5.

При произнасяне на звука [љ] върхът на езика се допира в долните зъби, а горната част на езика се притиска към небцето.

Направете упражнение за произношение на звука [љ]:

здрǎвље — здраве	ѹчитель — учител
зѣмља — страна, държава	учитѣлѝца — учителка
пǒље — поле	прѝјателъ — приятел
пољѹбити — да целуна	пријатѣлѝца — приятелка
лъѹбав — любов	сѣлъǎк — селянин
крǎль — крал	прѹзѣмље — партер, първи етаж
крǎлѝца — кралица	

Бǒльѣ ѝшта нѣго нѝшта.
Бǒльѣ ѝкад нѣго нѝкад.
(Пòсловица)

За мрǎва мрǎвица
као крǎљу крǎлѝца.
(Божидар Тимотијевић)

6.

При произнасяне на звука [њ] положението на езика е такова, каквото и при произнасяне на [љ].

Направете упражнение за произнасяне на звука [њ]:

бǎња — курорт	јǎгње — агне
грǎње — клони	смǎњити — да намаля
дǎњу — денем	медѣњǎк — меденка
дǒњи — долен	мѹња — мълния
гǒрњи — горен	муњѣвит — мълниеносен
имǎње — имот	њѣгов — негов
њѣн — неин	

Ѓво нǎјмањѣ пѣсмѣ! Мǎњā од зрѣна мǎка.
У њǒј је јѣдан ѓсмѣх и пѹсмо од јѣдног дѣчака.

ǃко знǎш кǒ га шǎљѣ — штǒ да ти прѹчǎм дǎљѣ.
ǃко нѣ знаш кǒ га шǎљѣ — штǒ те се тѹчѣ дǎљѣ.
(Мирослав Антић)

7.

Звук [ч] — това е произнесено слято съчетание на руските [т] и [ш]. Езикът при това се повдига към алвеолите.

Направете упражнение за произношение на звука [ч]:

вèчера — *вечеря*

дèчāк — *момче*

мāче — *коте*

мāчка — *котка*

òбично — *обикновено*

чāша — *стъклена чаша*

чūзме — *сапоги*

рèч — *слово*

чоколáда — *шоколад*

òдличан — *отличен*

пàпуче — *чехли*

òчи — *очи*

ўвечē — *вечерта, вечер, вечерно
време*

чāj — *чай*

чāјник — *чайник*

чèтири — *четири*

четрдèсēt — *четиридесет*

Пòслало сўнце пламíчак

Да усūјā камíчак

И да зàпāлū чúчак.

(Стеван Раичковић)

*Чòкāнчићем ћеш ме, чòкāнчићем ћу те. (Ти
черпиш, аз черпя)*

(Брзалица)

И цвр́чī, цвр́чī цвр́чак

На чвòру цр́нē смр́чē.

(Владимир Назор)

8.

Звук [џ] — това е произнесено слято съчетание на руските [д] и [ж]. Езикът при това също се повдига към алвеолите.

Направете упражнение за произношение на звука [џ]:

џèп — *джоб*

ўџбеник — *учебник*

џāбе — *безплатно*

пиџāма — *пижама*

џāмија — *джамиа*

џўнгла — *джунгла*

џèз — *джаз*

џēm — *конфитюр*

џēmпер — *пуловер*

џентлмен — *джентълмен*

џūдо — *джудо*

џòрџ — *Джордж*

Дèца вòлē чўдне ствāри

кāо што су òџачари.

(Душан Радовић)

Жўтē чūзме у чизмèџи-бāшē.

(Брзалица)

9.

Звукът [ђ] се произнася като [тъ] с призвук на руското [щ]. Върхът на езика при това се намира зад долните зъби.

Направете упражнение за произношение на звука [ћ]:

доћи — да дойда	моћи — мога
кућа — къща	обућа — обувки
ноћ — нош	слѣдѣћи — следващ
ноћу — нощем	обѣћати — да обещава
маћеха — мащеха	плаћати — плащам
срећа — щастие	цвѣће — цветя
осећање — чувство	предузеће — предприятие
поћи — да тръгна	лишће — листа

*И од вѣћѣг њма вѣћѣ, и од јачѣг њма јачѣ.
(Пословица)*

*Клѹчићем ћу те,
калѣмчићем ћу те.
(Брзалица)*

10.

Звукът [ћ] се произнася като [дъ] с призвук [жъ]. Върхът на езика при това се намира зад долните зъби.

Направете упражнение за произношение на звука [ћ]:

воћа — вожд	међународнѹ — международен
ђаво — дявол	ослобођење — освобождение
ђон — подметка	сваћа — свада, кавга
ђак — ученик	такóђе — също така
краћа — кражба	Ђенова — Генуа
ђу̀с — потокалов сок	туђ — чужд
ђеврек — геврек	

*У жу́том ауту дођѣ
јѣсен, донѣсѣ гро́жђе.
(Душан Костић)*

11.

В сръбски звукът [р] може да бъде сричкотворен. При това той звучи по-отривисто и може да бъде дълъг и кратък. Върху него може да пада ударение.

Направете упражнение за произношение на сричкотворното [р]:

брдо — възвишение	трчати — бягам, тичам
брзо — бързо	црн — черен
зрно — зърно	срце — сърце
прст — пръст	врх — връх
првѹ — първи, пръв	сребрн — сребърен
рђав — лош	крпа — парцал

*Зѣц по пѣљу трѣка:
тр̑к, тр̑к, тр̑к,
коњ у шт̑ли фр̑кѣ:
фр̑к, фр̑к, фр̑к.*

*Само ма̀лѹ Вѹце
нѐма ма̀рамице*

па мѡрѡ да шмѣкѣ:
шмѣк, шмѣк, шмѣк.
(Божидар Тимотијевић)

Отуд њде цѣн тѣн, да одгѣзе цѣном тѣну цѣн врѣх.

(Бѣзалица)

Урок 1

Упознавање

Милан: Здраво, Аљоша! Уђи! Тата и мама нису код куће. Ово је моја сестра Драгана.

Аљоша: Драго ми је. Ја сам Аљоша. Ја сам ваш нови сусед.

Драгана: Ти ниси из Београда?

Аљоша: Не, нисам. Наша породица је у Београду тек неколико дана.

Драгана: Одакле сте ви?

Аљоша: Ми смо из Москве. Мој тата је професор руског језика.

Милан: А наш тата је инжењер. А мама је лекар.

Драгана: Они су сада на послу. Аљоша, јеси ли за један сок?

Аљоша: Може. Сок је одличан. Хвала. А данас је јако топло.

Речник

уђи, уђем	да вляза
уђи	влез
бити на послу	на работа съм
бити код куће	вкъщи (у дома) съм
он је за сок	той иска сок
драго ми је	приятно ми е
породица	семејство
тата	татко
мама	мама, майка
сестра	сестра
брат	брат
кућа	къща
Београд	Белград
Москва	Москва
дан	ден
сусед	съсед
професор	преподавател (в средно училище или в университет)
руски језик	руски език
инжењер, инжењера	инженер
лекар, лекара	лекар
упознавање	запознаване
посао, посла	работа
сок	сок (напитка)
нов, нови; нова, ново	нов
руски, руска, руско	руски
одличан, одлични; одлична, одлично	отличен
неколико	няколко
сада	сега
данас	днес
јако	много
топло	горещо
мој, моја, моје	мой
твој, твоја, твоје	твой
наш, наша, наше	наш

ваш, ваша, ваше	<i>ваш</i>
овај, ова, ово	<i>този</i>
одакле	<i>откъде</i>
Здраво!	<i>Здравей! Здравейте!</i>
Хвала!	<i>Благодаря!</i>
Може.	<i>Може; Да, моля.</i>
један, једна, једно	<i>един</i>
тек	<i>едва (използва се за време)</i>

В срџбски език в състава на сказуемото задължително трябва да има глагол в лична форма.

Затоа, ако на руски може да се каже "я школьник", то на срџбски това звучи така: **ја сам ученик**. Сравнете следните руски и срџбски изречения:

Это мой друг (*Това е мой приятел*). — **Ово је мој пријатељ**.

Сегодня мы в школе (*Днес сме на училище*). — **Данас смо ми у школи**.

Като спомагателен глагол в сегашно време се използва глагола **бити** (съм). Съществуват пълни и кратки форми на този глагол.

Спрежение на глагола **би̋ти** в сегашно време

Кратки форми

ја сам	ми смо
ти си	ви сте
он/она/оно је	они/оне/она су

Пълни форми

јесам	јесмо
јеси	јесте
јесте	јесу

В повечето случаи се използват кратките форми на глагола **бити**. Те се отличават с някои особености. На тези думи не пада ударение, те се произнасят като една дума с предходна ударена дума. Такива неударени думи се наричат енклитики. Енклитиките не могат да се намират в абсолютното начало на изречението. В изречението те обикновено стоят след първата ударена дума. Затоа в дадената по-горе таблица на спрежението кратките форми са дадени в позицията след ударените думи — лични местоимения.

Пълните форми на глагола **бити** се използват в следните случаи:

1) ако изречението се състои само от една дума — формите на глагола **бити**:

Аљоша, ти си из Москве? — Јесам. Аљоша, ти от Москва ли си? — Да.

2) при желание на говорещия да подчертае потвърждението:

Данас није јако топло? — Данас јесте јако топло. Днес май не е много топло. — Днес е МНОГО топло.

Именителен падеж множествено число на личните местоимения

Обърнете внимание на това, че личните местоимения **он, она, оно** имат отделни форми за множествено число за всеки от трите рода: **они, оне, она**.

ОНА + ОНА = ОНЕ

ОНО + ОНО = ОНА

ОН + ОН = ОНИ

ОН + ОНА = ОНИ

ОН + ОНО = ОНИ

ОН + ОНА + ОНО = ОНИ

Два **пријатеља** иду на купање (**пријатељ** — същ. м. р.) **Они** иду заједно. — *Двама приятели отиват да се къпят. Те отиват заедно.*

Девојчице читају књиге (**девојчица** — същ. ж. р.) **Оне** воле интересантне књиге. — *Момичетата четат книги. Те обичат интересни книги.*

Брда су висока (**брдо** — същ. ср. р.) **Она** су лепа. — *Планините са високи. Те са красиви.*

Ако става дума за група лица или предмети, назовавани със съществителни от различни родове, тогава се използва местоимението **они**:

Девојке и младићи играју (**девојка** — същ. ж. р., **младић** — същ. м. р.) **Они** играју целу ноћ. — *Момичетата и момчетата танцуват. Те танцуват цела нош.*

Отрицателни форми на глагола **биџи**

нисам	нисмо
ниси	нисте
није	нису

Отрицателните форми не са енклитики. Това са думи, имащи ударение. Изречението може да започва с тази форма: **Ниси из Београда? — Нисам.**

Притежателни прилагателни

Притежателните прилагателни отговарят на въпрос **чији? чија? чије?** (*чий?...*). Те означават, че нещо принадлежи на човек или животно. В руски език се използват притежателни прилагателни: *Наташина тетрадь* (Наташината тетрадка), *отцовы сапоги* (бащините (татковите) ботуши), — но по-често отношенията на принадлежност се изразяват чрез родителен падеж: *тетрадь Наташи* (тетрадката на Наташа), *сапоги отца* (ботушите на бащата), *портрет Шаляпина* (портретът на Шаляпин), *фильм Эйзенштейна* (филмът на Айзенщайн), *таблица Менделеева* (таблицата на Менделеев (Менделеевата таблица)). В сръбски в такава ситуация се използват притежателни прилагателни: **Наташина свеска, очеве чизме, Шаляпинов портрет, Ајзенштајнов филм, Менделџевљева таблица.**

От съществителните от мъжки род притежателните прилагателни се образуват така:

основа + суфикс -ов- или -ев- +	-□ (м. р.)
	-а (ж. р.)
	-о (ср. р.)

Суфиксът **-ев-** се прибавя към основа, окончаваща на мека съгласна (**њ, љ, ћ, ђ, ј**) или **ж, ч, џ, ц, р**. Към останалите основи се прибавя суфикс **-ов-**. Например:

- от съществителното **Вук**: **Вук-** + **-ов-** + □ = **Вуков** (*принадлежащ на Вук или направен от Вук*); **Вуков речник** — *речникът на Вук*;
- от съществителното **краљ**: **краљ-** + **-ев-** + □ = **краљев** (*кралски*); **краљево решење** — *решение на краля, кралско решение.*

Ако основата на съществителното окончава на **ц**, то се променя в **ч**. Затова от съществителното **стриц** (*чичо*) прилагателното се образува така: **стриц-** → **стрич-** + **-ев-** + □ = **стричев** (*чичов*); **стричев портрет** — *чичовият портрет.*

От съществителните от женски род и мъжки род с окончание **-а** в им. падеж притежателните прилагателни се образуват така:

основа + суфикс -ин- +	-□ (м. р.)
	-а (ж. р.)
	-о (ср. р.)

Например:

От **Драгана**: **Драган-** + **-ин-** + □ = **Драганин** (*принадлежащ на Драгана или направен от Драгана*). **Драганин брат** — *братът на Драгана*. **Драганина књига** — *книгата на Драгана*. **Драганино писмо** — *писмото на Драгана, писмо от Драгана.*

От **тата**: **тат-** + **-ин-** + **□** = **татин**; **тата**на **торба** — *чантата на татко, татковата чанта.*

ВУК + ОВ = ВУКОВ

КРАЉ + ЕВ = КРАЉЕВ

ДРАГАНА + ИН = ДРАГАНИН

Притежателните прилагателни, образувани от собствени имена, се пишат с главна буква.

Упражнения

1. Преведете думите и словосъчетанията на сръбски език.

Семейство, съсед, преподавател, руски език, ден, няколко дни, на работа, у дома, откъде, днес, много горещо, отличен.

2. Поставете пропуснатия спомагателен глагол.

Ја ... Аљоша. Ти ... Драгана. Они ... Милан и Аљоша. Ти ... код куће. А ви ... код куће? Они ... суседи. Милан ... ученик. Ми ... за сок. Ви ... на послу. Он ... наш пријатељ.

3. Съставете изречения по образец.

Образец: *Драјана... — Драјана је она. Аљоша... — Аљоша је он.*

Мама... Мама и Драгана... Милан и Аљоша... Тата... ја и тата... Наташа и Олга... Ти и мама... Виктор и Владимир... Ја и Милан... Владимир и Олга... Ти, тата и Виктор... Мама и ја...

4. Дайте максимален број отговори на въпросите.

Ко је Аљоша? Ко је Милан? Ко је Драгана? Ко је Миланов тата? Ко је Драганина мама? Ви сте професор? Ко је лекар? Одакле су Милан и Драгана? Аљошина породица је из Београда? Одакле су они? Где су Миланови и Драганини родители? Какав је сок?

5. Потврдете или опровергајте тврденията.

Образец: *Драјана је код куће. — Да, иако је. Драјана је код куће. Аљоша је из Београда. — Не, није иако. Аљоша није из Београда. Аљоша је из Москве.*

Миланови родители су код куће. Аљоша је Миланов нови сусед. Аљошина породица је у Београду један месец. Аљоша је из Сарајева. Аљошин тата је лекар. Миланов тата је инжењер, а мама је лекар. Драгана није код куће. Аљоша је за сок. Сок је одличан. Данас је јако хладно.

6. Употребете глагола **бићи** в положителна и отрицателна форма.

Образец: *Таја и мама ... код куће. — Таја и мама су код куће. Таја и мама нису код куће.*

То ... Миланова сестра Драгана. Аљоша ... Миланов нови сусед. Ти ... из Београда, а ја ... из Москве. Миланови родители ... инжењери. Аљошин тата ... професор. Ти ... за сок.

7. Образувајте от съществителните, дадени в скобите, притежателни прилагателни и ги употребете в нужната форма.

То је (Милан) сестра Драгана. (Аљоша) тата је професор руског језика. Аљоша је (Милан) нови сусед. (Драгана) мама је лекар. Ко су (Милан и Аљоша) родители?

8. Разкажете на сръбски език какво научихте за Милан и Аљоша.

9. Разкажете какви са по професия вашите родители и суседи, като използвате тези думи, които вече знаете, както и дадените по-долу.

радниџ	работник
научни радник	научен работник
грађевинар, грађевинара	строител
шофер, шофера	шофјор
продавац, продавца	продавач
продавачица	продавачка
глумац, глумца	актјор
глумица	актриса

сликар, сликара	художник
службеник	служител
бизнисмен, бизнисмена	бизнесмен
певач, певача	певец
певачица	певица
војно лице	военен
молер	бояджия (на стени)
чистач, чистача	чистач
чистачица	чистачка
књиговођа	счетоводител
тренер	треньор
спортиста	спортист
домаћица	домаќиня
поштар, поштара	пощаджия, пощальон
учитељ	учител в начално училище
учитељица	учителка в начално училище
наставник	учител в средно училище
наставница	учителка в средно училище
професор	преподавател в средно училище или университет
професорица	преподавателка в средно училище или университет

10. Преведете на срџбски език.

Аљоша е новијат сџсед на Милан. Аљоша не е от Белград, тој е от Москва. Семејството на Аљоша е в Белград едва от неколко дни. Таткото на Аљоша е преподавател по руски език. Таткото на Милан е инженер. Мајката на Милан и Драгана е лекарка. Мама и татко сега не са вкџци. Те са на работа. Днес е много топло. Аљоша би изпил един сок. Сокџт е отличен.

11. Прочетете стихотворението, преведете го и го научете наизуст.

Свако је нечији

Деда се звао Глиша,
И унук се звао Глиша.
Кад унука питају: Чији си?
Он каже: ја сам Глишин Глиша.

Бака се звала Деса,
И унука се звала Деса.
Кад унуку питају: Чија си?
Она каже: ја сам Десина Деса.

Десина Деса и Глишин Глиша
Иду у исту школу
У исти разред. Седе у истој клупи,
Они су "пар".

Седе заједно, играју се заједно.
Сада их деца овако зову:
Њу — Глишиног Глише Десина Деса,
А њега — Десине Десе Глишин Глиша!
Тако и треба. Нека се зна ко је чији.

А свако је нечији и још нечији.

(Слободан Стојановић)

Речник

звати се, зовем се	казвам се
питати, питам	пита́м
казати, кажем	говоря, казвам
ићи, идем	ходя
седети, седим	сedia
седети у клупи, седим	сedia на чин
играти се, играм се	играя
звати, зовем	казвам, наричам
знати, знам	знам
треба	трябва
нека се зна	нека се знае
деда	дядо
бака	баба
унук	внук
унука	внучка
деца	деца
школа	училище
клуба	чин
пар	двойка
нечији, нечија, нечије	нечий
исти, иста, исто	един и същ
сваки, свака, свако	всеки
у клуби	на чин
заједно	заедно
овако	така
тако	така
ко	кой
чији, чија, чије	чий
нека	нека
још	още
а	а

12. Отговорете на въпросите в съответствие с образца.

а)

Образец: *Аљошин ѡаѡа је ѡрофесор? — Јесѡе. Аљошин ѡаѡа је ѡрофесор.*

Миланови родитељи су на послу? Ви сте ђак? Глиша је Десин пар? Деса је Глишина пријатељица? Ви сте пријатељи? Деса и Глиша су у истој клуби?

б)

Образец: *Аљошин ѡаѡа није ѡрофесор? — Аљошин ѡаѡа јесѡе ѡрофесор.*

Миланови родитељи нису на послу? Ви нисте ђак? Глиша није Десин пар? Деса није Глишина пријатељица? Ви нисте пријатељи? Деса и Глиша нису у истој клуби?

13. Изиграйте сценка със следното съдържание.

У вас идва ваш нов познат. Представете го на семейството си. Представете всеки член на семейството си на новия си приятел. Разкажете за тях и за себе си всичко, което можете. Предложете на госта нещо за ядене или пиене. Можете да използвате думите **сладолед, колач** (сладкиш, кейк), **чај**.

Урок 2

На тераси

- Милан:** Мама, **имамо** новог **комшију**! Он је Рус. Ево га, **долази**.
- Аљоша:** Добар дан. Како сте?
- Мама:** Хвала. Добро сам. Драго ми је да **имамо** госта. Ја сам Миланова мама.
- Аљоша:** Зовем се Аљоша.
- Мама:** Децо! **Седите** на **терасу**. Ево, изволите **лимунаду**.
- Аљоша:** С ваше терасе је леп поглед на град! Баш су дивне руже на вашој тераси!
- Милан:** Наша мајка гаји лепо цвеће.
- Аљоша:** Где је Драгана?
- Милан:** Она је код **другарице**. На **телевизији** има један добар филм, "Полицајац са Петловог брда". **Гледају** **заједно**.
- Аљоша:** Зар твоја мама не гледа тај филм?
- Милан:** Не, она нема **времена** за **телевизију**. **Заузета** је у **кухињи**.

Речник

имати, имам	имам
имати времена за нешто	имам време за нешто
долазити, долазим	идвам
доћи, дођем	да дойда
сести, седнем	да седна
седати, седам	сядам
гајити, гајим	отглеждам
гледати, гледам	гледам
комшија	съсед
Рус	руснак
Рускиња	рускиня
Србин	сърбин
Српкиња	сръбкиня
Југословен, Југословена	югославянин
Југословенка	югославянка
гост	гост, гостенин
другарица	приятелка, съученичка
полицајац, полицајца	полицай
лимунада	лимонада
ружа	роза
тераса	балкон
поглед (на)	изглед (към)
цвеће	цветя
телевизија	телевизия
на телевизији	по телевизията
филм	филм
брдо	хълм; планина
Петлово брдо	Петлово бърдо (букв. Петльов хълм; един от районите в предградията на Белград)
време, времена	време
кухиња	кухня

добар, добри; добра, добро	добър
диван, дивни; дивна, дивно	чудесен
драг, драги; драга, драго	драг, мил, скъп
леп, лепи; лепа, лепо	красив
заузет, заузети; заузета, заузета	зает
заједно	заедно
где	къде (за място)
тај, та, то	този (за когото току-що стана дума)
твој, твоја, твоје	твой
ваш, ваша, ваше	ваш
наш, наша, наше	наш
Како сте?	Как сте?
Баш су дивне руже!	Какви чудесни рози!
Изволите!	Заповядайте!
Добар дан!	Добър ден!
Добро јутро!	Добро утро!
Добро вече!	Добър вечер!
један, једна, једно	един
ево	ето
ево га	ето го
да	че (подчинителен съюз)
зар	нима

Особености на сръбската пунктуация

Поставянето на препинателни знаци в сръбски се отличава в много отношения от приетата в руски (*и в български*). Едно от съществените различия се състои в това, че ако в сложно изречение подчиненото стои след главното, обикновено то не се отделя с препинателен знак от главното. Например:

Драго ми је да имамо госта. — Приятно ми е, че имаме гостенин.

Нека се зна ко је чији. — Пусть все знают, кто чей (Нека всички знаят кой чий е).

Възвратна частица се

Възвратната частица **се** съответства по значение на руската възвратна морфема **-ся** (*на българската възвратна частица се*), и се пише отделно от глагола. Тя е енклитика, затова в изречението заема позиция след първата ударена дума: **Зовем се Альоша.**

Спрежение на глаголите *има̑и/нема̑и* в сегашно време

<i>има̑и</i>		<i>нема̑и</i>	
има-м	има-мо	нема-м	нема-мо
има-ш	има-те	нема-ш	нема-те
има-□	има-ју	нема-□	нема-ју

По същия начин се спрягат и глаголите **гледати (гледам)** — гледам, **слушати (слушам)** — слушам, **читати (читам)** — чета, **питати (питаю)** — питам, **знати (знаю)** — знам.

Окончания на съществителните и прилагателните в именителен падеж единствено и множествено число

Женски род

	Прилагателно	Съществително
Ед. ч.	-а лепа	-а тераса
Мн. ч.	-е лепе	-е терасе

Мъжки род

	Прилагателно	Съществително
Ед. ч.	-ѝ новѝ или -и нови	-ѝ суседѝ
Мн. ч.	-и нови	-и суседи

Среден род

	Прилагателно	Съществително
Ед. ч.	-о, -е високо наше	-о, -е брдо поље
Мн. ч.	-а висока наша	-а брда поља

В среден род ед. ч. окончание **-е** имат съществителните, чиято основа окончава на мека съгласна, фрикативна или **р**.

Например: **поље** (поле), **маче** (коте), **море** (море).

Упражнения

1. Преведете на сръбски думите и словосъчетанията.

Нов съсед, прекрасни рози, красив изглед към града, по телевизията дават филм, зает, кухня, у (при) приятелка, имаме гостенин, ето го.

2. Образувайте форми за множествено число.

Наша кућа, леп дан, мој професор, мамин лекар, дивна ружа, нова кухиња, добро јутро, драги гост, моја сестра, одлична оцена, добар пријатељ.

3. Съставете изречения, подобни на дадените в образца. Преведете ги.

а)

Образец: *Ево (Миланова мама) — Ево Миланове маме.*

Ево (наша тераса, комшија, Драганина другарица, твоја сестра);

б)

Образец: *Јеси ли за (једна лимунада)? — Јеси ли за једну лимунаду?*

Јеси ли за (једна кафа, једна бомбона, једна чоколада, један сок, један сладолед)?

в)

Образец: *Лимунада је за (ѿвоја сесѿра) — Лимунада је за ѿвоју сесѿру.*

Лимунада је за (Миланова мама, Драганина другарица, Аљоша, комшија, гост,

брат).

4. Потвърдете или опровергайте твърденията.

Образец: *Драїанина друїарица їледа филм. — Да, ѡако је. Драїанина друїарица їледа филм. Драїана седи на ѡераси. — Не, није ѡако. Драїана не седи на ѡераси. Драїана їледа филм.*

Милан има новог комшију. Он је Србин. Зове се Драган. Милановој мами је драго да имају госта. Руже на тераси су дивне. С Миланове терасе је леп поглед на град. Драгана је код куће. На телевизији сад нема доброг филма. Миланова мама гледа филм "Полицајац са Петловог брда". Она је у соби.

5. Употребете глаголите *имаѡи/немаѡи* в нужната форма.

Милан (имати) новог комшију. Мама и ја (имати) госта. Они (немати) балкон. Они (имати) терасу. На тераси ми (имати) лепе руже. Ти (немати) времена за телевизију. Ви (имати) лепе руже? Ја (немати) брата. На телевизији (имати) један добар филм. Драгана (имати) добру другарицу. Ја увек (имати) сладолед за госта.

6. Отговорете на въпросите.

Ко је на тераси? Где је Драгана? Где је Миланова мама? Како се зове Миланов гост? Ко је он? Како се зовете ви? Како се зове ваша мајка? Како се зове ваш отац? Ваш брат и ваша сестра? Одакле сте ви? Какве су руже на тераси? Какав је поглед са терасе? Шта има Милан у кући? Шта има Милан на тераси? Шта је на телевизији? Ко гледа филм? Миланова мама има времена за телевизију? Ви имате времена за телевизију? За шта имате времена?

7. Довършете изреченията. Думите в скобите преведете на сръбски език.

Изволите... (*лимонада, роза, кафе*). Ја увек имам времена за... (*телевизия, сестра, мама, съсед*). Драго ми је да... (*имаме гостенин, сте от Москва, сте в Белград*). Јесте ли за... (*лимонада, кафе, сок, сладолед*).

8. Образувайте въпросителни изречения по образца. Преведете ги.

Образец: *Она је код друїарице. — Зар је она код друїарице? (зар — нима)*

Аљоша је у гимназији. Данас је топло. Мама је заузета у кухињи. Ваша је породица у Београду тек неколико дана. Деца су на тераси. Руже су дивне.

9. Поставете пропуснатите думи.

- Мама, имамо Ево га,
- Драго ми је Ја сам Децо! Седите Ево, изволите
- О, баш су на !
- Наша мајка лепо цвеће.
- Драгана је На телевизији има заједно.
- Зар твоја мама не гледа ?
- Не, она нема времена Заузета је у

10. Преведете на сръбски език.

а)

- Мамо, имаме нов съсед. Той е руснак. Ето го, идва.
- Добър ден. Как сте?
- Благодаря, добре. Аз съм майката на Милан. Деца, седнете на балкона. Ето, заповядайте, лимонада.
- Колко чудесни са розите на вашия балкон!
- Майка ни отглежда красиви цветя.
- Къде е Драгана?
- Тя е у (при) приятелка. По телевизията дават един добър филм, "Полицаят от Петльово бърдо". Гледат го заедно.
- Нима майка ти не гледа този филм?
- Не, тя няма време за телевизия. Заета е в кухнята.
- Искате ли сладолед? Винаги имаме сладолед за гостенин.

б)

Милан има нов съсед. Той не е сърбин, той е руснак. Казва се Аљоша. Радвам се,

че имаме гостенин. Заповядайте лимонада. На нашия балкон има чудесни рози. Нашата майка отглежда красиви цветя. Драгана сега е у приятелка. Те заедно гледат филм. Майката на Милан не гледа този филм. Тя няма време. Тя е заета в кухнята. Ние искаме (бихме хапнали) сладолед. Милан винаги има сладолед за гостенин.

в)

— Здравей, Альоша! Влез! Татко и мама не са у дома. Това е моята сестра Драгана.

— Много ми е приятно. Аз съм Альоша. Аз съм вашият нов съсед.

— Ти не си ли от Белград?

— Не. Нашето семейство е в Белград едва от няколко дни.

— А откъде сте?

— Ние сме от Москва. Моят татко е преподавател по руски език.

— А нашият татко е инженер. А мама е лекарка. Те сега са на работа. Альоша, искаш ли сок?

— Благодаря, сокът е отличен. А днес е много горещо.

11. Прочетете стихотворението, преведете го и го научете наизуст.

Хајде да се мењамо

Ти имаш фудбал,
 Ја имам копачке,
 Ти имаш сличице,
 А ја имам значке.
 Хајде да се мењамо!
 Важи!

Ти имаш вучјака,
 Ја имам шарпланинца,
 Ти имаш папагаја,
 А ја канаринца.
 Хајде да се мењамо!
 Важи!

Ти имаш мачку,
 А ја имам зечеве,
 Ти имаш петице,
 А ја кечеве.
 Хајде да се мењамо!
 Пуј пике не важи.

(Нена Радуловић)

Речник

мењати се, мењам се	разменяме се/си
вучјак	немска овчарка
шарпланинац, шарпланинца	шарпланинец (вид овчарка)
папагај, папагаја	папагал
канаринац, канаринца	канарче
мачка	котка
зец	заек
фудбал	разг. футболна топка
копачке	футболни обувки, бутонки
сличица	картинка

значка	<i>значка</i>
петица	<i>петица (отлична оценка)</i>
кец	<i>единица (слаба оценка)</i>
Хајде!	<i>Хайде!</i>
Важи!	<i>Става! О.К.</i>
Пуј пике!	<i>Не става (от детска игра)!</i>

12. Разиграйте сценка със следното съдържание.

Приятелка на вашата сестра заедно с вашето семейство гледа по телевизията филм. Поговорете с нея за филма. Изяснете, харесва ли ѝ този филм, кой от членовете на нейното семейство го гледа. Покажете ѝ какви интересни неща има у вас, покажете своите домашни животни. Попитайте има ли домашни животни, цветя.

Урок 3

Разговор с бака

Миланова Милане, иде ли твој пријатељ Аљоша у школу овде, у
бака: Београду?
Милан: Да, иде у нашу гимназију. Ујутро идемо заједно.
Бака: Како добро говори српски језик?
Милан: Учи га у својој гимназији у Москви.
Бака: А, тако? Зар се и тамо учи наш језик?
Милан: Да, бако. Уче они и нашу историју.
Бака: Што му, сине, не покажеш Београд?
Милан: Данас после подне идемо код Марије. Она живи у центру града. Увече излазимо заједно с Маријом у пицерију.

Речник

ићи у школу, идем	ходя на училище, уча в училище
ићи код некога	отивам при някого
говорити, говорим	говоря
говорити српски језик	говоря срѣбски език
говорити српски	говоря срѣбски
учити, учим	уча
показати, покажем	да покажа
показивати, показујем	показвам
изаћи, изађем	1) да изляза; 2) да отида някъде за развлечение, но не на гости
излазити, излазим	1) излизам; 2) отивам някъде за развлечение
живети, живим	живея
сине	обръщение към по-млад: "сине", "дъще"
језик	език
гимназија	гимназия
историја	история
центар, центра	център
пицерија	пицария
српски, српска, српско	срѣбски
ујутро	сутринта, сутрин (наречие)
после подне	следобед
пре подне	предобед
увече	вечерта, вечер (наречие)
како?	как? до каква степен?
овде	тук
тамо	там
тако	така
свој, своја, своје	свой

Употреба на формите на именителен падеж на личните местоимения

В срѣбски език много по-често, отколкото в руски, се изпускат личните местоимения в именителен падеж. Те се употребуваат, ако върху тях пада

логическото ударение, когато едно местоимение се противопоставя на друго. Например: **Ти живиш у centru града, а ја живим на периферији.** — *Ти живееш в центъра на града, а аз живея в покрайнините.*

Местоименията **он, она, оно** се употребяват по-често, тъй като по формата на сказуемото не може да се определи, кое от тези местоимения се подразбира. Например, от изречението **Живи у centru града** не може да се разбере, дали се има предвид **он** или **она**. Затова в текста "**Разговор с баком**" четем: **Она живи у centru града.**

Спрежение на глагола **ићи** (**отивам, ходя**) в сегашно време

иде-м	иде-мо
иде-ш	иде-те
иде-□	ид-у

По същия начин се спрягат и глаголите **писати (пишем)** — *пиша; устати (устанем)* — *да стана; звати се (зовем се)* — *казвам се; доћи (дођем)* — *да дойда; помагати (помажем)* — *помагам.*

Спрежение на глагола **моћи**

Спрежението на глагола **моћи** (мога) се отличава с някои особености. Запомнете го:

мог-у	може-мо
може-ш	може-те
може-□	мог-у

Начини за поставяне на общ въпрос

Общият въпрос е въпрос към цялото изречение. В руски обикновено се оформя само с помощта на интонация. Например: *Ты идёшь завтра в школу? (Ще ходиш ли утре на училище?) Ты хочешь лимонад? (Искаш ли лимонада?)*

В сръбски въпросът също може да се изкаже с помощта на въпросителна интонация: **Идеш сутра у школу? Ти си за лимунаду?**

Но в сръбски съществуват и други начини за поставяне на общ въпрос:

1. **Да ли** + изречение в изявително наклонение = **Да ли идеш сутра у школу? Да ли си за лимунаду?**

2. Спрегаемата част на сказуемото + **ли** + останалата част от изречението в изявително наклонение = **Идеш ли сутра у школу?**

Ако спрегаемата част сказуемото е изразена с форма на глагола **бити**, въпросът започва с пълната форма на този глагол:

Јеси ли за лимунаду?

Изключение прави кратката форма в 3 лице единствено число. Общият въпрос може да започва с тази форма:

Је ли он за лимунаду? (*Иска ли той лимонада?*)

Краткият отговор на общия въпрос се построява по следния образец:

Да ли идеш сутра у школу? Идеш ли сутра у школу? — Да, идем. Не, не идем.

Да ли је он за лимунаду? Је ли он за лимунаду? — Јесте. Да, јесте. Не, није.

ДА ЛИ ИДЕШ?

ИДЕШ ЛИ?

ДА ЛИ СИ?

ЈЕСИ ЛИ?

Но: **ЈЕ ЛИ?**

При отрицателен отговор на въпрос отрицанието обикновено стои пред сказуемото. Например:

Да ли идете у школу заједно? (*Заедно ли ходите на училище?*) — **Не, не идемо** (*Не, не ходим [заедно]*).

Упражнения

1. Преведете на срџбски език следните думи и словосъчетания.

Ходя на училище, ходим заедно, в центъра на града, отивам у (при) Мария, отивам сутринта, говоря срџбски, уча език, следобед, нима, да покажа Белград, уча история.

2. Образувайте въпросителни изречения по образца.

Образец: *Аљоша учи срџски језик.* — *Аљоша, да ли љовориш срџски језик?*

Драгана учи немачки језик.

Марија и Виолета уче ђугарски језик.

Соња учи чешки језик.

Пријатељи уче француски језик.

Владо учи пољски језик.

Образец: *Милан има ѓријаџеља.* — *Има ли Милан ѓријаџеља?*

Мама гледа нови филм.

Драгана је заузета у кухињи.

Пријатељи једу сладолед.

Ученици добро говоре француски.

Они су за сладолед.

Миланов тата је лекар.

Деца седе на тераси.

Образец: *Да ли идеш у ѓарк?* — *Да, идем у ѓарк. А џи, да ли и џи идеш у ѓарк?*

Да ли учиш српски језик?

Да ли гледаш телевизију?

Да ли они иду у гимназију заједно? (Ви)

Да ли сте гладни? (Ви)

Да ли је он у Београду? (Они)

3. Потвџрдете или опровергајте твџрденията.

Аљоша не иде у гимназију у Београду. Аљоша слабо говори српски језик. Аљоша учи пољски језик у својој гимназији у Москви. У гимназији Аљоша учи и српску историју. Увече Милан и Аљоша иду код Марије. Марија живи на периферији града.

4. Преобразувайте следните изречения вџв въпросителни. Задайте общ въпрос по два начина. Дајте кратки отговори.

Аљоша иде у школу у Београду. Милан и Аљоша иду ујутро заједно. Говориш српски језик. Миланова бака разговара с Миланом. Пријатељи су у пицерији. Марија живи у центру града. Милан је сада код Марије. Милан показује Аљоши Београд. Ви гледате филм на телевизији.

5. Поставете съществителните, дадени в скобите, в нужната форма.

Аљоша иде у (гимназија) у (Москва). Тамо он учи српски језик и (српска историја). Гимназија је у центру (град). Сада Аљоша учи српски језик у (гимназија) у Београду. Увече ми често излазимо у (пицерија). Данас Милан и Аљоша иду код (Марија). У пицерију они излазе заједно с (Марија).

6. Преведете на срџбски език.

Мария учи в гимназията. Милан учи в гимназията заедно с Аљоша и Мария. Сутрин те ходят в гимназията заедно. Милан не живее в центъра на града. Днес следобед Аљоша и Милан отиват при Мария. Мария и Милан му показват Белград. Вечерта те отиват заедно на пицария.

7. Отговорете на въпросите.

С ким говори Милан? Где иде Аљоша у школу? У коју школу иде? С ким иде Милан заједно у школу? Зашто Аљоша добро говори српски? Да ли ви добро говорите француски? Који страни језик говорите? Који језик добро говорите? Да ли

говорите **енглески** или **француски** језик? Да ли говорите **немачки**? Зар се у гимназији у Москви учи **српски** језик? Шта учи Аљоша у школи? Шта жели Милан показати Аљоши? Где иду Милан и Аљоша после подне? Куда излазе Милан и Аљоша заједно с Маријом увече?

8. Съставете изречения със следните думи.

ићи... (школа, гимназија, Марија, пицерија, бака)

говорити... (српски језик, руски језик, француски језик, немачки језик, енглески језик)

учити... (српска историја, руски језик, српски језик, француски језик, немачки језик, енглески језик)

9. Преведете на србски език въпросите и отговорете на тях.

Колко добре Аљоша говори србски? Къде Аљоша учи србски език? В Москва учат ли србски език? В Москва учат ли в гимназията србска история? Кога (*kaga*) Милан и Аљоша отиват при Мария? Къде живее Мария? Къде отиват вечерта Милан, Аљоша и Мария?

10. Поставете пропуснатите думи.

— Милане, твој пријател Аљоша у школу?

— Да, иде у Ујутро ... заједно.

— Како добро ... српски језик?

— Учи ... у својој гимназији

— А, тако! Зар ... и тамо ... наш језик?

— Да, ...! ... они и нашу историју.

—, сине, не покажеш Београд?

— Данас идемо код Марије. Она ... у центру града. Увече ... заједно с ... у пицерију.

11. Преведете на србски език.

— Милан, твој пријател Аљоша учи ли (*ходи ли на училище*) тук, в Белград?

— Да, той учи в нашата гимназия. Сутрин ходим на училище заедно.

— Колко добре говори србски?

— Учи го в своята гимназия в Москва.

— А, така ли? Нима и там учат нашия език?

— Да, бабо. Те учат и нашата история.

— Защо не му покажеш Белград?

— Днес следобед отиваме при Мария. Тя живее в центъра на града. Вечерта отиваме заедно на пицария.

12. Прочетете стихотворението, преведете го и го научете наизуст.

Стара бака

Године су многе,
А леђа нејака,
Године су тешке, —
Згурила се бака.

Али ипак воли
И песму и шалу,
Увек има причу
За дечицу малу.

Кад је деца сретну,
У руку је љубе,
А она се смеши:
"Хвала ти, голубе!"

Речник

згурити се, згурим се	да се прегърбя
волети, волим	обичам
срести, сретнем	да срещна
сретати, сретам	срещам
љубити, љубим	целувам
пољубити, пољубим	да целуна
смешити се, смешим се	усмихвам се
насмешити се, насмешим се	да се усмихна
дечица	дечица
голуб	гълъб
година	година
леђа (мн. ч.)	гръб
песма	песен; стихотворение
шала	шега
прича	разказ, история
рука	ръка
нејак, нејаки; нејака, нејако	слаб
тежак, тешки; тешка, тешко	тежък
мали, мала, мало	малък
је	я (вин. п. ед. ч. от она)
ипак	все пак

13. Прочетете следните примери и отговорете на въпроса: какви окончанија имат съществителните и прилагателните във винителен падеж единствено число?

Шта учи Аљоша?	Аљоша учи српски језик .
Шта имаш на столу?	На столу имам одличан сок .
Кога среће Милан ујутро?	Милан ујутро среће доброг пријатеља .
Кога има Драгана?	Драгана има млађег брата .
Кога има Милан?	Милан има стару баку .
Шта воли бака?	Бака воли веселу шалу .

Окончанија на съществителните и прилагателните във винителен падеж единствено число

Съществителни м.р. неодушевени

Прилагателни	Съществителни
-и или -џ	-џ

Съществителни м.р. одушевени

Прилагателни	Съществителни
-ог	-а
-ег след ћ, ђ, љ, њ, ј, ж, ш, ч, ц	

Съществителни ж.р.

Прилагателни	Съществителни
-у	-у

14. Съставете изречения по образца.

Образец: *Сладолед је укусан (јесџи).* — *јегемо укусан сладолед.*

Филм је нови (гледати).

Језик је француски (говорити).

Парк је велики (ићи у).

Град је стари (показивати).

Образец: *Ово је одличан їлумац (видеџи).* — *Видим одличної їлумца.*

Ово је нови сусед (имати).

Ово је бели голуб (гледати).

Ово је дечак (питати).

Ово је лош ђак (слушати).

Ово је татин гост (чекати).

Образец: *Ево моје баке (знаџи).* — *Знаш моју баку?*

Ево наше другарице (звати).

Ево мале дечице (имати времена за).

Ево Миланове гимназије (ићи у).

Ево добре идеје (имати).

Ево одличне књиге (читати).

Ево лепе касете (слушати).

Урок 4

Договор за рођендан

- Мајка:** Драгана! Ускоро је твој рођендан.
- Драгана:** Мама! Ја и Љубица имамо један план. Да ли могу да позовем све своје школске другарице?
- Мајка:** Зар само девојчице? Може да вам буде досадно. Зашто не позовеш дечаке?
- Драгана:** Знаш, мама! Дечаки само праве гужву. Не воле да седе мирно. Не слушају најлепше касете, које ми волимо. Не желе да разговарају о глумцима и глумицама. Зато их не волим.
- Мајка:** А шта да радимо с Миланом? Може да му буде досадно. Зашто не позовеш Аљошу? Он је ваш друг.
- Драгана:** У праву си. То је добра идеја.
- Мајка:** Дакле два момка и петнаест девојака! Јадни момци!

Речник

позвати, позовем	да поканя
позивати, позивам	каня
бити, будем	съм, да бъда
правити гужву, правим	създавам бъркотия
волети, волим	обичам
седети, седим	седя
слушати, слушам	слушам
желети, желим	искам, желая
разговарати, разговарам	разговарям
радити, радим	правя
бити у праву	прав съм
девојчица	момиче, момиченце
дечак, дечака	момче
друг	приятел; съученик
момак, момка	момче
девојка	момиче
договор	разговор, договаряне
рођендан	рожден ден
план	план
гужва	бъркотия; навалица
касета	касета
идеја	идея
добар, добри; добра, добро	добър
сав, сва, све	цял, всичкия
школски, школска, школско	училищен
најлепши, најлепша, најлепше	най-хубав
јадан, јадни; јадна, јадно	горкия
досадно	скучно
мирно	спокойно
зато	затова
онда	тогава, в такъв случай
само	само
дакле	значи, следователно

Спрежение на глагола *волеѝи* (обичам) в сегашно време

воли-м	воли-мо
воли-ш	воли-те
воли-ѝ	вол-е

По същия начин се спрягат и глаголите **желети (желим)** — *желая, искам*; **учити (учим)** — *изучавам, уча*; **говорити (говорим)** — *говоря, разговарям*; **одлазити (одлазим)** — *тръгвам, заминавам*; **правити (правим)** — *правя*;

Замяна на инфинитива с *да*-конструкция

В съставно глаголно сказуемо вместо неопределената форма на глагола обикновено се среща така наречената **да**-конструкция. Тя се състои от:

да + глагол в лична форма

Например, руското изречение *Я могу пригласить подруг* (Мога да покана приятелки) може да се преведе на сръбски, като в сказуемото се използва или инфинитив, или като той се замени с **да**-конструкция:

Могу ѝозваѝи другарице = Могу да ѝозовем другарице

МОГУ ПОЗВАТИ = МОГУ ДА ПОЗОВЕМ

В **да**-конструкция, съответстваща на инфинитива на глагола **бити**, се употребява форма за сегашно време **будем**:

Може биѝи досадно = Може да буде досадно.

Упражнения

1. Преведете на сръбски, образувайте форма за 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. сег. вр.

Да покана приятелки, слушам касети, обичам приятелките, говоря сръбски, излизам вечер, разговарям за актриси, отивам у (при) Мария, ходя на училище.

2. Заменете инфинитива в изреченията с *да*-конструкция.

Миланова мама жели гледати филм. Драгана жели позвати све своје школске другарице. Милан и Аљоша воле иѝи код Марије. Драгана може позвати све своје школске другарице. Девојчице воле седети у пицерији. Драгана не жели позвати дечаке. Милан и Аљоша могу иѝи у школу заједно. Да ли желиш слушати касете? Да ли волите разговарати о музици?

3. Съставете изречения от дадените думи.

- 1) Драгана, волети, да, гледати, добар, филм;
- 2) Девојчице, моѝи, да, седети, мирно;
- 3) Драгана и Љубица, желети, да, позвати, Аљоша;
- 4) Ми, волети, да, слушати, касете;
- 5) Мама, бити, увек, у праву;
- 6) Ви, позивати, на рођендан, само, дечаци;
- 7) Дечаци, само, правити, гужву;
- 8) Ви, увек, имати, добре идеје.

4. Употребете глаголите в нужната форма.

Драгана (желети) да позове на свој рођендан само девојчице. Дечаци на рођендану само (правити) гужву. Девојке (волети) да слушају касете. Аљоша не (желети) да разговара о глумцима и глумицама. Ви не (волети) гужву. Зашто не (желети) да позовеш на рођендан момке?

5. Отговорете на въпросите.

Када има Драгана рођендан? Какав план има Драгана за свој рођендан? Кога Драгана не жели да позове? Зашто Драгана не воли дечаке? (**зато што** — *защото*) Зашто Драгана жели да позове девојчице? Да ли ви волите да седите мирно? Да ли волите да слушате касете? Да ли волите да разговарате о глумцима и глумицама? Ко је Аљоша? Да ли Драгана не воли Аљошу? Зашто Драгана воли Аљошу? Да ли

Драгана жели да позове Аљошу? Дакле, ко долази на рођендан? Зашто мама каже да су момци јадни?

6. Образувајте въпросителни изречения по образеца.

За справка: *заисџа* — *наистина*.

Образец: *Желим да ѿозовем друџарице. — Они заисџа желе да ѿозову друџарице?*

Желим да кажем нешто лепо.

Желим да напишем писмо.

Желим да седнем на терасу.

Желим да идем код Марије.

Желим да вам покажем Београд.

Желим да јадем сладолед.

7. Измислете изречения със следните словосъчетания.

Школске другарице, добре касете, руске глумице, нове интересантне идеје.

8. Поставете пропуснатите думи.

... за рођендан.

— Драгана! твој рођендан.

— Мама, ја и Љубица Да ли могу да позовем ?

— Зар ... девојчице? Може ... вам ... досадно.

— Знаш, мама! Дечаци само Не воле да Не слушају које ми Не желе да разговарају о ... и Зато их

— А шта с Миланом? Зашто не ... Аљошу? Он је

— У ... си. То је !

— Дакле, два момка и петнаест ... ! ... момци!

9. Преведете на србски.

а)

— Драгана! Скоро е твојат рожден ден.

— Мамо, ние с Любица имаме план. Може ли да поканим всичките си съученици?

— Нима само момчетата? Може да ви бъде скучно.

— Знаеш ли, мамо, момчетата само правят бъркотия. Те не обичат да седят спокойно и да слушат най-хубавите касети, които ние обичаме. Те не обичат да разговарят за актьори и актриси. Затова не ги обичам.

— А какво да правим с Милан? Може да му бъде скучно. Защо не поканиш Аљоша? Той е ваш приятел.

— Права си. Това е добра идея.

— Значи, две момчета и петнадесет момчета! Горките момчета!

б)

Драгана скоро има рожден ден. Драгана и Любица имат план. Те искат да поканим всичките си съученици. Драгана иска да покани само момчетата.

Момчетата не обичат да седят спокойно и да слушат касетите, които момчетата обичат. Те не искат да разговарят за актьори и актриси. Момчетата само правят бъркотия. Затова Драгана не ги обича. Милан е брат на Драгана, а Аљоша е приятел на Милан. Майката на Драгана иска да покани Аљоша. Следователно, на рождения ден идват две момчета и петнадесет момчета.

10. Употребете думите, дадени в скоби, в нужната форма.

Ујутро увек слушам (нове касете). Драгана позива на рођендан (школске другарице). Имамо (дивне руже) на тераси. Драгана и Љубица разговарају о (глумци и глумице). Мама и Милан разговарају о (дечаци и девојчице). Они говоре о (пријатељи и пријатељице). Дечаци позивају (своје сестре) у пицерију. Мама има сладолед за (мале девојчице). На тераси седи петнаест (девојке).

11. Прочетете стихотворението на глас и го преведете.

Ако хоћу, ја све могу

Ако хоћу, ја све могу.

Могу **ход**ати без ногу,
 Могу **јест**и свежe травe,
 Могу **мис**лити без главe,
 Могу **пре**ко водe пешкe,
 Могу **тр**чати до Чешкe,
 Могу купит' **ц**ео Беч,
 Могу с Клејом добит' **меч**.
 Могу **поту**ћи сто деч**а**ка,
 Могу **лет**ети као сврака.
 Као кенгур могу ска**к**ати,
 Као девојчица могу пла**к**ати.
 Могу **ју**рити друмовима
 Као **а**ути неки брзи.
 Ја све могу...
 Ал' ме мрзи.

(Перо Зубац)

Речник

хтети, ја хоћу, ти хоћеш, они хоће	искам
ходати, ходам	ходя (в значение "имам способността да ходя")
јести, једем	ям
мислити, мислим	мисля
трчати, трчим	тичам, бягам
купити, купим	купа
куповати, купујем	купувам
добити меч, добијем	да спечеля мач
добијати меч, добијам	печеля мач
потући, потучем, они потуку	да набия
тући, тучем, они туку	бия
летети, летим	летя
скакати, скачем	скачам, подскачам
плакати, плачем	плача
јурити, јурим	препускам, летя, движа се бързо
мрзети, мрзим	мразя
мрзи ме	мързи ме
Клеј	Клей, Касиус Клей (знаменит боксьор)
сврака	сврака
кенгур	кенгуру
нога	крак
глава	глава
вода	вода
Чешка	Чехия
Беч	Виена
меч	мач
друм	шосе
ауто (м.р.), мн.ч. аути	автомобил
брз, брзи; брза, брзо	бърз
преко водe	през вода, през река

пешке	<i>пеша</i>
ако	<i>ако</i>
све	<i>всичко</i>
сто	<i>сто</i>

12. Заменете в стихотворението всички форми на инфинитива с *да*-конструкция.

13. Употребете думите, дадени в скоби, в нужната форма.

Драгана и Љубица имају (одличан план). Драгана жели да позове (један школски друг). Девојчице воле да слушају (лепа тиха музика). Аљоша добро говори (српски језик). Он учи (енглески језик) и (српска историја). Љубица је увек желела да има (добар пријатељ) у Москви. Милан жели да покаже Аљоши (градски центар). Они заједно иду у (Миланова гимназија). Увече пријатељи излазе у (мала пицерија).

14. Прочетете следните примери и отговорете на въпроса: какви окончанија имат съществителните и прилагателните в местен падеж единствено число?

Где је сок? На чему је сок?	Сок је на малом столу .
Где су гости? У чему су гости?	Гости су у нашем парку .
О коме разговарају бака и Милан?	Бака и Милан разговарају о Милановом пријатељу .
Где су дечаци? У чему су дечаци?	Дечаци су у школској клупи .
Где су пријатељи? На чему су пријатељи?	Пријатељи су на нашој новој тераси .
О коме разговарају Драгана и мама?	Драгана и мама разговарају о Драганиној пријатељици .

Окончанија на съществителните и прилагателните в местен падеж единствено число

	Прилагателно	Съществително
М.р.	-ом	-у
	-ем след ћ, ђ, љ, њ, ј, ж, ш, ч, ц	
Ж.р.	-ој	-и

15. Съставете изречения по образец.

Образец: *Хајдемо у вашу кућу. — Саг смо у вашој кући.*

Хајдемо у малу пицерију.

Хајдемо у Драганину собу.

Хајдемо у нову продавницу.

Хајдемо на велику терасу.

Хајдемо у Аљошину гимназију.

Образец: *Госџи иду на Драганин ројендан. — Госџи су на Драганином ројендану.*

Пријатељи иду на далек пут.

Студенти иду у велик парк.

Дечаци иду у војни музеј.

Родитељи иду у градски центар.

Урок 5

Излет

- Милан:** Аљоша, у **суботу** идемо на излет у Сремске Карловце. Идеш ли и ти са нама?
- Аљоша:** Наравно. Ко још иде?
- Милан:** Иду сви ђаци из нашег **разреда**. Иде и наш **наставник историје**. **Одлазимо** ујутро рано **аутобусом**.
- Аљоша:** **Одлично**. Само не волим **суботом** да **устајем** рано.
- Милан:** Ништа. Можеш да **одспаваш** у **аутобусу**. А ја **обично** слушам **музику** на путу. Носим са собом **вокмен**.
- Аљоша:** Да ли **путујемо** **далеко**?
- Милан:** Не, само **седамдесет километара**. Али пут је стварно леп. Тамо **можемо** **обићи** прву српску школу и један **манастир**.
- Аљоша:** Кад се **враћамо**?
- Милан:** Већ у **седам** смо код куће. А у **недељу** је Драганин **рођендан**. Немој **заборавити**. Дођи!

Речник

ићи на излет, идем	отивам на екскурзия
ићи аутобусом	отивам (пътувам) с автобус
отићи, отидем (одем)	да отида, да замина
одлазити, одлазим	отивам, заминавам
одспавати, одспavam	да си отспя; да си поспя
устати, устанем	да стана
устајати, устајем	ставам
путовати, путујем	пътувам
понети са собом, понесем	да взема със (у) себе си
носити са собом, носим	нося със (у) себе си
вратити се, вратим се	да се върна
враћати се, враћам се	връщам се
обићи, обиђем	да посетя
обилазити, обилазим	посещавам
заборавити, заборавим	да забравя
заборављати, заборављам	забравям
Немој заборавити!	Не забравяй!
ђак, мн. ч. ђаци	ученик
вокмен	уокмен, плеър
излет	екскурзия
Сремски Карловци	Сремски Карловци (град в Сърбия)
разред	клас
аутобус	автобус
субота	събота
музика	музика
пут	път, пътуване
километар, километра	километър
манастир	манастир
недеља	неделя
у суботу	в събота (конкретна)
суботом	в събота (изобщо), всяка събота

наравно	разбира се
рано	рано
аутобусом	с автобус
обично	обикновено
на путу	на път; по време на пътуване
далеко	далече
стварно	наистина
ништа	нищо
кад, када	кога, когато
један, једна, једно	един
седам	седем
седамдесет	седемдесет
али	но
већ	вече; още

Дани у недељи (дни на седмицата)

понедељак	понеделник
уторак	вторник
среда	сряда
четвртак	четвъртък
петак	петък
субота	събота
недеља	неделя

Словосъчетанията **у понедељак, у уторак, у среду, у четвртак, у петак, у суботу, у недељу** се превеждат *в понеделник, във вторник и т.н.* Формите за творителен падеж с имената на дните на седмицата **понедељком, уторком, средом, четвртком, петком, суботом, недељом** съответстват на руските словосъчетания *по понеделникам, по вторникам и т.н.* (*в понеделник/ всеки понеделник, във вторник/ всеки вторник и т.н.*)

Особености при употребата на събирателните съществителни **деца** (**деца**), **браћа** (**братя**)

Думите **деца** и **браћа** са съществителни от женски род единствено число. При това те обозначават група хора, тоест имат значение на множествено число. Затова съчетаването им с други думи има някои особености. Онези части на изречението, които се съгласуват с тези съществителни по род, се появяват във формата на женски род единствено число: **наша деца** — *нашите деца*; **моја мала браћа** — *моите малки братя*. А спрегаемата част на сказуемото при подлога **деца** или **браћа** стои във формата на трето лице множествено число: **Браћа су у школи.** — *Братята са на училище.* **Деца су лепа.** — *Децата са красиви.* **Деца једу сладолед.** — *Децата ядат сладолед.*

Упражнения

1. Преведете на срѣбски, посочете формите за 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. сег. вр.

Заминавам с автобус, нося със себе си плеър, да посетя манастир, отивам на екскурзия, ставам рано, връщам се, да забравя, слушам музика, да дойда.

2. Съставете изречения по образца и ги преведете.

Образец: *У субоџу Милан иде на излеџ.* — *Милан иде на излеџ субоџом.*

У среду увече идемо код Марије.

У петак идем код баке.

У недељу они иду у пицерију.

У понедељак увече слушаш музику.

У уторак сам код куће.

Образец: *Ово је мој аутобус. — Увек њушћујем аутобусом.*

Ово је наш воз.

Ово је твој трамвај.

Ово је ваш тролејбус.

Ово је татин ауто.

Ово је Аљошин бицикл.

Ово је Драганин авион.

3. Разкажете с какво обикновено се занимавате в различни дни от седмицата. Можете да използвате дадените по-долу глаголи.

читати, гледати, излазити, ићи, слушати.

4. Употребете дадените в скобите думи в нужната форма.

Пријатељи иду на (пут). На (пут) они певају, спавају, слушају вокмен. Ђаци увек иду на (излет) суботом. На (излет) је увек весело. Драгана има рођендан. Аљоша долази на (рођендан). На (рођендан) он разговара о глумцима. Ујутро путујемо (аутобус). У (аутобус) улазим тешко. У (аутобус) је гужва.

5. Отговорете на въпросите.

Куда иде Милан у суботу? Иде ли и Аљоша с њим? Ко још иде на излет? Када они одлазе? Чиме они иду на излет? Чиме ви идете у школу? Чиме путујете на годишњи одмор? Шта не воли Аљоша? Да ли ви волите да устајете рано? Да ли волите да устајете рано суботом? Где може Аљоша да одспава? Шта обично ради Милан на путу? Шта носи Милан са собом на пут? Где обично носите вокмен са собом? Да ли они далеко путују? Како далеко путују? Какав је пут до Сремских Карловаца? Шта могу тамо да обиђу ђаци? Када се они враћају? Када је Драганин рођендан?

6. Употребете глаголите, дадени в скобите, в нужната форма.

У суботу Милан и Аљоша (ићи) на излет. Ко (ићи) на излет? Када ђаци (одлазити)? Ми не (волети) да (устајати) рано. Аљоша може да (одспавати) у аутобусу. Ти обично (слушати) музику на путу? Да ли ви (носити) са собом на пут вокмен? Да ли ђаци (путовати) далеко? Ми (враћати се) у седам. Мој тата увек (устајати) рано. Ја често (заборављати) вокмен код куће.

7. Съставете изречения със словосъчетанията:

ићи на излет, враћати се кући, одлазити аутобусом, слушати музику, устајати рано.

8. Поставете пропуснатите думи.

— Аљоша, у суботу у Сремске Карловце. Идеш ли и ти ?

— Ко још иде?

— Иду сви ђаци Иде и наш ујутро рано

— Само не волим ... да ... рано.

— Можеш у аутобусу. А ја обично слушам вокмен.

— Да ли ?

— Не, само Али пут је ... леп. Тамо прву српску школу и

— Кад ?

— ... у седам смо А у недељу је заборавити. ... !

9. Преведете на србски.

— Аљоша, в събота отиваме на екскурзия в Сремски Карловци. Идваш ли с нас?

— Разбира се. Кой още идва?

— Идват всички ученици от нашия клас. Нашият учител по история също идва.

Заминаваме рано сутринта в събота.

— Отлично. Само че аз не обичам да ставам рано в събота.

— Нищо. Ти можеш да си поспиш в автобуса. А аз обикновено слушам музика по време на пътуване. Нося със себе си плеър.

— Далече ли отиваме?

— Не, само на седемдесет километра. Но пътят наистина е красив. Там можем да посетим първото сръбско училище и един манастир.

— Кога се връщаме?

— Още в седем сме си у дома. А в неделя е рождения ден на Драгана. Недей да забравяш. Ела!

10. Прочетете стихотворението на глас, преведете го и го научете наизуст.

Девојчице с трећег спрата
Страшно воле мога брата.
Он је сладак, има локне,
Увек носи беле сокне.
Али, кад смо права браћа,
Нашто њему још и Каћа?
(Перо Зубац)

Речник

спрат	етаж
локна	кџдрица
сокна	женско или детско чорапче
сладак, слатки; слатка, слатко	1) сладџк; 2) чаровен
прави, права, право	истински
бео, бели; бела, бело	бял
страшно	страшно
увек	винаги
нашто	защо
трећи	трети
још	оџе

11. Съставете изречения по образеца.

Образец: *Мој браћ̄ је у њарку.* — *Моја браћа су у њарку.*

Наш брат је код Марије.

Ваш брат учи историју.

Твоје дете је у кухињи.

Мало дете путује авионом.

Тужно дете плаче.

Свако дете воли сладолед.

Драганин брат ја паметан.

Баш је слатко ово дете!

Прави брат је веран.

Наше дете је вољено.

12. Прочетете следните примери и отговорете на въпроса: какви окончања имат съществителните и прилагателните в творителен падеж единствено число?

С **ким** путује Милан заједно? Милан путује заједно са **својим пријатељем**.

Чим путују ђаци? Ђаци путују **великим аутобусом**.

С **ким** разговара Милан? Милан разговара са **својом баком**.

Пред **чим** расту лепе руже? Лепе руже расту пред **нашом кућом**.

Окончания на съществителните и прилагателните в творителен падеж единствено число

	Прилагателни	Съществителни
М.р.	-им	-ом
		-ем след ћ, ђ, љ, њ, ј, ж, ш, ч, ц
Ж.р.	-ом	-ом

13. Съставете изречения по образеца.

Образец: *Видим нашеї сусега (їричам с ...).* — *Причам с нашим суседом.*

Слушам строгог **учитеља** (разговарам са ...).

Знам доброг глумца (идем заједно с ...).

Слушам одличног певача (разговарам с ...).

Волим нашег оца (играм фудбал с ...).

Видим лошег ђака (причам с ...).

Бака пита малог **унука** (бака прича с ...).

Имам новог пријатеља (идем у школу с ...).

Образец: *Зовем своју сесїру (разїоварам са ...).* — *Разїоварам са својом сесїром.*

Волим ову девојчицу (играм се с ...).

Имам малу пријатељицу (читам књигу с ...).

Видим своју школску другарицу (идем заједно са ...).

Слушам паметну девојку (причам с ...).

Чекам своју драгу баку (путујем са ...).

Видим твоју мајку (разговарам с ...).

14. Употребете словосъчетанията, дадени в скобите, в нужната форма.

Ауто јури (широки друм). Деца воле да путују (брзи воз). Увече излазим у пицерију са (школска другарица). Милан и Аљоша иду у школу (зелени парк). После школе они пролазе (ваша улица). Увек причам са (свој брат) о (наша школа). Идем на рођендан заједно с (нови пријатељ). Моји родитељи често причају с (наш комшија) о (нов посао). Волим да се играм с (мали брат и мала сестра).

Урок 6

Сустрет у продавници

- Милан:** Ћао, Аљоша! Откуд ти овде?
Аљоша: Ћао, Милане! Бирам поклон за Драгану.
Милан: Баш лепо, и ја цело јутро шетам по граду да нешто нађем.
Аљоша: Хајде нешто заједно да купимо.
Милан: То је добра идеја, али шта? Неки нотес? Али не видим ни једног елегантног.
Аљоша: Види, лепо кишобрани. Можда да јој купимо овај са цвећем?
Милан: Она већ има много разних кишобрана. Наш комшија продаје италијанске кишобране.
Аљоша: Ајде да купимо један од ових стоних календара.
Милан: Она није пословна жена.
Аљоша: Знам шта треба да купимо. Девојке воле да носе ланчиће. Можда нема сребрни ланчић.
Милан: Она увек носи два ланчића са неколико привезака.
Аљоша: Нема везе. Увек се радује новом накиту. А овај је ланчић баш леп.
Милан: Слажем се. Девојке воле накит. Купујемо!
Аљоша: Молим вас, имате ли неку лепу честитку?
Продавачица: Да, изволите изаберите.
Аљоша: Упакујте нам, молим вас, ланчић.

Речник

изабрати, изаберем	да избера
бирати, бирам	избирам
шетати, шетам	разхождам се
наћи, нађем	да намеря
налазити, налазим	намирам
купити, купим	да купя
куповати, купујем	купувам
видети, видим	да видя
види	виж
продати, продам	да продам
продавати, продајем	продавам
знати, знам	знам
радовати се нечему (дат. п.), радујем се	радвам се на някого
сложити се, сложим се	да се съглася
слагати се, слажем се	съгласявам се
Откуд ти овде?	Какво правиш тук?
треба	трябва
упаковати, упакујем	да опаковам
паковати, пакујем	опаковам
пословна жена	бизнесдама
продавачица	продавачка
сустрет	среща
продавница	магазин
поклон	подарък
јутро	сутрин
нотес	бележник

кишобран	чадър
цвеће (ср. р. ед. ч.)	цветя
стони календар	настолен календар
ланчић	верижка
привезак, привеска	висулка
накит (м. р. ед. ч.)	украшения
честитка	поздравителна картичка
цео, цели; цела, цело	цял, целия
елегантан, елегантни; елегантна, елегантно	елегантен
разан, разни; разна, разнo	различен, разен
стони, стона, стоно	настолен
послован, пословни; пословна, пословно	делови, бизнес-
сребрн, сребрни; сребрна, сребрно	сребърен
много	много
откуд	откъде
овде	тук
Ћао!	Здрасти!; Чао!
Баш лепо!	Много добре! Отлично!
Нема везе!	Няма значение!
Молим вас!	Моля! (Ако обичате!)
два	два
можда	може би
хајде, ајде	хайде

Образуване на форма за множествено число при съществителните от мъжки род

I. Ако основата на съществителното има три срички или повече, то достатъчно е да се прибави към нея окончание **-и**:

у-чи-тељ + -и = учители

При това пред окончанието **-и** става редуване на крайните съгласни на основата. Ако основата окончава на **г**, то се заменя със **з**, **к** — с **ц** и **х** — със **с**.

белеї (знак) — белези

ученик (ученик) — ученици

сироммах (бедняк) — сиромаси

II. Ако основата на съществителното има една сричка, тогава е необходимо към нея да се прибави суфикс **-ов-** или **-ев-** и окончание **-и**:

стан (апартамент, жилище) + -ов- + -и = станови

кључ (ключ) + -ев- + -и = кључеви

Суфиксът **-ев-** се появява след меки съгласни (**ћ, ђ, љ, њ, ј**), фрикативни (**ж, ш, ч, џ**) и след някои други съгласни:

краљ (крал) — краљеви

нож (нож) — ножеви

цар (цар) — цареви

Съществува група едносрични съществителни, чието множествено число се образува по първия начин, тоест без суфикса **-ов-/ев-**. Тези думи назовават

1) хора по националност:

Рус (руснак) — Руси, Чех (чех) — Чеси, Грк (грък) — Грци и т.н.;

2) хора по други признаци:

вођ (вожд) — вођи, гост (гост) — гости, ђак (ученик) — ђаци;

3) някои животни:

коњ (кон) — коњи, мрав (мравка) — мрави, вук (вълк) — вуци, пас (куче) — пси;

4) някои части на човешкото тяло:

зуб (зъб) — зуди, прст (пръст) — прсти, нерв (нерв) — нерви;

5) мерни единици:

ват (ват) — вати, волт (волт) — волти, сат (час) — сати, дан — дани.

III. Множествено число на двусричните съществителни се образува така:

1) ако в основата няма непостоянни гласни, множественото число обикновено се образува по първия начин:

лекар — лекари, излет — излети;

2) ако в основата има непостоянна гласна, възможни са различни варианти на образуване на множествено число:

старац (старец) — старци, тигар (тигър) — тигрови, отац (баща) — оци, очеви;

3) ако в основата на съществителното има редуване **о/ол** и **ао/л**, то множествено число се образува с помощта на суфикса **-ов-**:

посао — послови, соко (сокол) — соколови, орао (орел) — орлови, петао (петел) — петлови.

IV. Форма за множествено число на съществителното **човек** е **люди**.

От съществителното **пут** в значение "път, пътуване" множествено число е **путеви**; в значение "пъти" то се употребява с бройни думи с формата за родителен падеж **пута**: **десет пута (десет пъти), много пута (много пъти), више пута (няколко пъти)**.

I. **У - ЧИ - ТЕЉ + -И = УЧИТЕЉИ**

ЛЕ - КАР + -И = ЛЕКАРИ

РУС + -И = РУСИ

II. **СТАН + -ОВ- + -И = СТАНОВИ**

КЉУЧ + -ЕВ- + -И = КЉУЧЕВИ

ТИГАР + -ОВ- + -И = ТИГРОВИ

Упражнения

1. Образувайте множествено число

а) съществителни:

сусед, дан, професор, језик, инжењер, лекар, посао, сок, пријатељ, младић, радник, учител, грађевинар, шофер, продавац, глумац, сликар, службеник, бизнисмен, гост, град, филм, сладолед, центар, лав, коњ, музеј, капут, нож, почетак, базен, штаб, брод, воз, поглед, предлог, зид, друг, зуб, разред, ред, ковчег, тањир, вршњак, келнер, лек, лист, ћилим;

б) словосъчетания:

симпатичан дечак, бела мачка, одличан ђак, нови уџбеник, прави џентлмен, високо брдо, велики аутобус, српска школа, Миланов наставник, јадна девојка, добра идеја, одличан план, недељно јутро, ваш друг, добар филм, страни гост, московска гимназија.

2. Преведете на срџбски. Образувайте, кџдето е възможно, форми за 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. сег. вр.

Избирам подарџк; много хубаво; разхождам се из града; нося верижки; бизнeсдама; да купя нешто; виж; продавам чаџџри; този чаџџр; чаџџр на цвета; хайде да купим; настолен календар; няма значение; радвам се на новите украшения; сџгласен сџм; поздравителна картичка; моля, изберете.

3. Променете изреченията по образеца и ги преведете.

Образец:

Треба ићи. — *Траџба да се отиде.*

Треба да идем. — Трябва да отида.

Треба да идеш. — Трябва да отидеш.

Он ѝ треба да иде. — Той трябва да отиде.

Треба да идемо. — Трябва да отидем.

Треба да идеѝе. — Трябва да отидете.

Они ѝ треба да иду. — Трябва да отидат.

Треба наѝи поклон.

Треба показати Аљоши Београд.

Ујутро треба устати рано.

4. Употребете словосъчетанията, дадени в скобите, в нужната форма.

У овој продавници су (лепи кишобрани). Драгана има много (лепи кишобрани). Она често купује (лепи кишобрани). Њен комшија продаје (лепи кишобрани). Аљоша купује много (дивни поклони). Она бира (лепи поклони) за своје пријатеље. Пословне жене увек имају (стони календари). На столовима су (стони календари). Ја не купујем (стони календари), имам много (зидни календари). Девојке воле (сребрни ланчиѝи). Драгана носи неколико (сребрни ланчиѝи) са много (смешни привесци).

5. Отговорете на въпросите.

Где су Милан и Аљоша? Шта ради Милан? Зашто он шета цео дан по граду? А Аљоша? Коју идеју има Аљоша? Шта Аљоша жели да купи за поклон? Какав кишобран он жели да купи? Да ли они купују кишобран? Зашто не купују? Да ли ви имате само један кишобран? Шта још предлага Аљоша? Зашто Милан не жели да они купе стони календар? Да ли волите да имате стоне календаре? Шта момци купују на крају? Да ли волите накит? Да ли носите ланчиѝе? Да ли само девојке носе ланчиѝе? Шта ради продавачица?

6. Прочетете следните примери и отговорете на въпроса: какви окончанија имат съществителните и прилагателните в родителен падеж единствено число?

Думи за справка: **маѝарац** — магаре, **комаѝрац** — комар, **ѝравиѝи** (**ѝравим**) — права.

Чега нема у продавници?

Од **кога** он прави великог магарца?

Поред **чега** је ваша гимназија?

Код **кога** иду дечаци после подне?

У продавници нема **лепог нотеса**.

Прави великог магарца од **малог комарца**.

Наша гимназија је поред **градске библиотеке**.

После подне дечаци иду код **своје пријатељице**.

Окончанија на съществителните и прилагателните в родителен падеж единствено число

	Прилагателни	Съществителни
М.р.	-ог	-а
	-ег след љ, њ, ѝ, ѝ, ј, ж, ш, ч, ц	
Ж.р.	-е	-е

7. Съставете изречения по образец.

Образец: Милан жели да куѝи леѝ ноѝес. — У ѝпродавници нема ни једноѝ леѝоѝ ноѝеса.

Аљоша жели да купи смеђи кишобран.
Драгана жели да купи стони календар.
Момци желе да купе сребрни ланчић.

Образец: *Ово је нови Драганин пријатељ. — Драгана иде код новој пријатеља.*

Ово је Миланов млађи брат.

Ово је Каћин далеки рођак.

Образец: *Видиш своју пријатељицу. — Идеш код своје пријатељице.*

Видиш нашу прву учитељицу.

Видиш школску другарицу.

Образец: *Мајка је у нашој кухињи. — Она излази из наше кухиње.*

Младићи су у великој продавници.

Аљоша је у малој пицерији.

Учитељица је у вашој учионици.

Комшија је у Драганиној кући.

8. Преведете на србски.

а)

Продавачката идва, за да опакова подарџка. Милан отива с Аљоша в центъра, за да му покаже Белград. Момчетата отиват в пицаријата, за да поговорят за приятелите. Учениците отиват в Сремски Карловци, за да посетят първото србско училище. Милан носи със себе си плеър, за да слуша музика по пътя. Те отиват в магазина, за да купят сребърна верижка за Драгана. Ние се връщаме в седем часа, за да отидем у (при) Драгана. Следобед Аљоша и Милан отиват у (при) Мария, за да отидат заедно на пицарија.

б)

Аљоша избира подарџка за Драгана. Милан избира сладолед за сестра си. Момчетата избират украшение за мама. Милан цяла сутрин се разхожда из града. Приятелите цял ден се разхождат из центъра на града. Защо цял ден се разхождаш из града? — За да купя нещо. Хайде да купим нещо заедно! Виж, красиви момичета! Виж, нова къща! Виж, сребърни верижки! Приятелите трябва да изберат подарџка. Трябва да отида на рождения ден. Трябва да купите цветя. Момчетата се радват на украшенията. Мама винаги се радва на цветя. Момчетата се радват на сладоледа. Сестрата на Милан обича да носи верижка с няколко висулки. Аљоша иска да купи чадър. Чадърът на цветя е много красив. Драгана обича да носи верижки. Тя има две сребърни верижки. Жените обичат украшения. Милан и Аљоша купуват сребърна верижка и картичка.

9. Поставете пропуснатите думи:

— Здраво, Аљоша! ... ти ... ?

— Здраво. ... поклон за Драгану.

— ... лепо, и ја цело јутро ... да нешто нађем. ... нешто заједно

— То је ... , али шта? Неки ... ? Али не видим

— ... , лепи кишобрани. ... да јој купимо ... !

— Она ... има Наш комшија

— Ајде ... један од ... !

— Она није

— Знам шта Девојке воле да носе Можда нема

— Она увек носи два ... са неколико

— ... везе. Увек ... новом накиту. А овај је ланчић Молим вас, имате ли ... ?

— Да, изволите

— ... нам, молим вас

10. Преведете на србски.

— Здравсти, Аљоша! Какво правиш тук?

— Здравсти! Избирам подарџка за Драгана.

— Много хубаво! Аз също цял ден се разхождам из града, търся нещо да купя.

- Хайде заедно да купим нещо.
- Това е добра идея, но какво?
- Виж, красиви чадъри. Може да ѝ купим този на цветята?
- Тя вече има много различни чадъри. Нашият съсед продава чадъри.
- Хайде да купим някой от тези настолни календари.
- Тя не е бизнесдама.
- Знам какво трябва да купим. Момичетата обичат да носят верижки. Може би няма сребърна верижка.
- Тя винаги носи две верижки с няколко висулки.
- Няма значение. Тя винаги се радва на нови украшения. А тази верижка е много красива.
- Съгласен съм. Момичетата обичат украшения. Купуваме!
- Моля, имате ли някаква красива картичка?
- Да, заповядайте, изберете.
- Моля, опаковайте ни верижката.

11. Прочетете стихотворението, преведете го и го научете наизуст.

Шта је на крају

Шта је на крају?
 На крају неба, на крају мора, на крају пута?
 Шта је на крају — деца би хтела да знају!
 Зато једу, зато спавају,
 Зато расту брже од капута.

Шта је на крају среде? Четвртак.
 А шта — на крају четвртка? Петак.
 На крају свих крајева?
 Увек је један нов почетак.

Крајеви се потроше,
 почеци увек трају.
 Почетак — ето шта је на крају!

(Душан Радовић)

Речник

јести, једем	ям
расти, растем	раста
потрошити, потрошим	да изразходвам
трајати, трајем	продължавам
крај	край
небо	небе
море	море
пут	път
капут, капута	палто
почетак, почетка	начало
нов, нови; нова, ново	нов
брже	по-бързо
увек	винаги
ето	ето

Урок 7 Рођендан

- Драгана:** Љубице, молим те, закопчај ми хаљину. Ја још нисам спремна, а гости су већ на вратима.
- Љубица:** Идем да отворим.
- Аљоша:** Можда нема никога код куће?
- Милан:** Ма немој! Сигурно се дотерује. Знам ја своју сестру.
- Љубица:** Здраво! Изволите ући! Драгана, то су твој брат и Аљоша.
- Аљоша:** А где је слављеница?
- Љубица:** Улепшава се.
- Милан:** О, жене, жене!
- Аљоша:** Оне се увек дуго спремају.
- Драгана:** Добро ми дошли, драги гости!
- Аљоша:** Срећан рођендан, слављенице! Желимо ти пуно здравља и среће!
- Драгана:** Хвала.
- Милан:** Честитам ти рођендан! Изволи поклон од Аљоше и мене. Да л' ти се свиђа?
- Драгана:** О, како је леп. Обожавам ланчиће. Погледај, Љубице!
- Љубица:** Диван је.

Речник

замолити, замолим	да помоля
молити, молим	моля
закопчати, закопчам	да закопчая
закопчавати, закопчавам	закопчавам
отворити, отворим	да отворя
отварати, отварам	отварям
дотерати се, дотерам се	да се издокарам, да се наглася
дотеривати се, дотерујем се	издокарвам се, глася се
улепшати се, улепшам се	да се разкрася
улепшавати се, улепшавам се	разкрасявам се
спремити се, спреим се	да се приготвя
спремати се, спремам се	приготвям се
желети, желим	желая
честитати рођендан, честитам	честитя за рождения ден
свидети се, свидим се	да се харесам
свиђати се, свиђам се	харесвам се
свидети ми се, свиди ми се	да ми хареса
свиђати ми се, свиђа ми се	харесва ми
обожавати, обожавам	обожавам
погледати, погледам	да видя
погледати, погледам	гледам
слављеница	рожденичка, именичка
хаљина	рокля
врата (мн. ч.)	врата
здравље	здраве
срећа	щастие
спреман, спремни; спремна, спремно	готов

драг, драги; драга, драго	скъп, мил
диван, дивни; дивна, дивно	чудесен
на вратима	на вратата
сигурно	сигурно
дуго	дълго
нико	никой
Ма немој!	Да бе!
Срећан рођендан!	Честит рожден ден!
Добро дошао (добро дошла, добро дошли)!	Добре дошъл!
пуно	много

Упражнения

1. Преведете словосъчетанията на сръбски. Образувайте, където е възможно, форма за 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. сег. вр.

Честит рожден ден (2 варианта); обожавам верижки; издокарвам се; разкрасявам се; заповядай подаръка; да закопчая роклята; да отворя вратата; заповядайте, влезте; дълго се приготвям; на вратата съм.

2. Съставете изречения, като използвате глагола *закопчаваџи*, познати ви одушевени съществителни (например, *Аљоша, Драјана, брајџ, мама...*) и дадените по-долу съществителни — названия на предмети за облекло и украшения.

Образец: *Аљоша закопчава нов кајуџи.*

Нов капут, широка сукња (*широка пола*), модерна кошуља (*модерна риза*), свилена блуза (*копринена блуза*), црно одело (*черен мъжки костюм*), лепе ципеле (*обувки*), топла јакна (*топло яке*), вунени џемпер (*вълнен пуловер*); црвена огрлица (*червена огърлица*), златни ланчић (*златна верижка*).

3. Отговорете на въпросите.

Шта ради Драгана? Зашто се Драгана дотерује? Шта ради Љубица? Зашто је Драгана нервозна? Да ли Драгана отвара врата? Зашто? Шта мисли Аљоша кад нико не отвара врата? Да ли Милан мисли исто тако? Зашто Милан не мисли тако? Шта знају пријатељи о женама? Да ли се ви дуго спремате? Шта каже Драгана гостима? Како Милан честита рођендан својој сестри? Како јој честита рођендан Аљоша? Да ли се Драгани свиђа поклон? А Љубици? Шта обожава Драгана?

4. Поставете пропуснатите думи.

— Љубице, молим те, Ја још нисам ... , а гости су

— Идем

— ... нема ... код куће?

— Ма ... ! Сигурно своју сестру.

— Здраво! ! Драгана, твој брат и Аљоша.

— А где је ... ?

—

— О, !

— Оне дуго спремају.

— Добро , драги гости!

— ... рођендан, ... ! Желимо ти !

— Хвала.

— Честитам ти ... ! од Аљоше и мене. Да л' ти ?

— О, Обожавам , Љубице!

— Диван је.

5. Преведете на сръбски.

а)

— Любице, моля те, закопчай ми роклята. Аз още не съм готова, а гости вече са на вратата.
 — Отивам да отворя.
 — Може би няма никой въщи?
 — Стига бе! Сигурно се издокарва. Знам аз сестра си.
 — Здравейте! Заповядайте, влезте! Драгана, това са брат ти и Альоша.
 — А къде е рожденичката?
 — Разкрасява се.
 — О, жени, жени!
 — Те винаги дълго се приготвят.
 — Добре дошли, скъпи гости!
 — Честит рожден ден, рожденичке! Желая ти много здраве и щастие!
 — Благодаря.
 — Заповядай, подарък от Альоша и от мен. Харесва ли ти?
 — О, колко е красива! Обожавам верижките. Виж, Любице!
 — Чудесна верижка!

б)

Гостите са вече на вратата, а Драгана още не е готова. Тя се издокарва. Драгана облича (**облачити, облachim**) роклята и моли Любица да и закопчае роклята. Милан и Альоша стоят на вратата. Любица отива да отвори. Альоша мисли, че може би никой няма въщи. Но Милан знае сестра си. Казва, че тя сигурно се издокарва. Любица кани приятелите да влязат. Тя казва на Драгана, че това са братът на Драгана и Альоша. Альоша знае, че рожденичката се разкрасява, но пита къде е тя. Момчетата мислят, че жените винаги дълго се приготвят. Когато Драгана излиза, приятелите ѝ честитят рождения ден. Те казват: "Честит рожден ден, рожденичке". Те ѝ пожелават щастие и здраве. На Драгана ѝ харесва подаръкът. Тя обожава верижки. И Любица смята, че верижката е чудесна.

6. Разкажете на сръбски всичко, което знаете за Драгана, Любица, Милан и Альоша.

7. Употребете думите, дадени в скобите, в нужната форма.

Милан и Альоша иду код (своја пријатељица). Милан често одлази код (нов пријатељ). Комшиница је сада код (наша мајка). Сестра стоји поред (мала слављеница). У продавници нема (ни једна лепа хаљина). Моја бака прави торту од (укусан сладолед). Ђаци се враћају са (далеки пут). Деца често трче од (своја кућа) до (стари манастир). Мајка долази из (робна кућа).

8. Прочетете стихотворението, преведете го и го научете наизуст.

Тајне

Између земље и звезде сјајне
 Крију се многе велики тајне.
 Запалило се сунце и гори, гле — сунце гори
 На Црној Гори!

Данас ће сунце да изгори
 А жут ће месец да се роди
 И тихо плива по црној води.

У мрављој кући мрави се стисли.
 Сви су заспали, а један мисли:
 "Како је киши кад пада?
 Кад падне где је заболи тада?"

У Лисабону на балкону пегави дечак једе бомбону.

Над Лисабоном месец се клати,
Косу му злати.

У Москви једна Гаља плаче
И с једном Гаљом једно маче.
Суза за сузом просто пљушти.
Уплашиле се јер нешто шушти.

(А шта је шуштало?
Вече је шуштало кад се спуштало —
Ето шта је шуштало.)

У Београду на тротоару дечији цртеж свира гитару.
И у Лондону на балкону пегави дечак једе бомбону.

.....
А један дечак, мали и тршав
Плаче што је нацртан мршав.

Али, ова је песма кратка
јер је бомбона била слатка.
И на крају?
На крају света
По цвету једна буба шета.

(Бранислав Црнчевић)

Речник

сакрити се, сакријем се	да се скрия
крити се, кријем се	крися се
запалити се, запалим се	да се запалја
горети, горим	горја
изгорети, изгорим	да изгорја
родити се, родим се	да се родја
рађати се, рађам се	раждам се
пливати, пливам	плувам
стиснути се, стиснем се	да се притиснем един кџм друг
стискати се, стискам се	притискаме се един кџм друг
заспати, заспим	да заспя
пасти, паднем	да падна
падати, падам	падам
киша пада	вали дџжд
заболети, заболим	да ме заболи
клатити се, клатим се	клатја се, клатушкам се
златити се, златим се	позлатявам се
плакати, плачем	плача
пљуштати, пљуштим	плющја (за дџжд), валя (за пороен дџжд)
уплашити се, уплашим се	да се уплаша
шуштати, шуштим	шумоля
спустити се, спустим се	да се спусна
спуштати се, спуштам се	спускам се
шетати, шетам	разхождам се

свирати нешто (вин. ѿ.)	сви́ря на музикален инструмент
свирати гитару, свирам	сви́ря на китара
буба	буболечка
тајна	тайна
земља	земя
звезда	звезда
сунце	слънце
Црна гора	Черна гора
месец	луна
мравља кућа	мравуняк
киша	дъжд
Лисабон	Лисабон
балкон, балкона	балкон
бомбона	дондон
коса	коса
маче, мачета	коте
суза	сълза
вече, вечери	вечер
тротоар, тротоара	тротоар
цртеж, цртежа	рисушка
гитара	китара
Лондон, Лондона	Лондон
свет	свят
цвет	цвете
сјајан, сјајни; сјајна, сјајно	блестящ
многи, многе, многа	много
велик, велики, велика, велико	голям, велик
жут, жути; жута, жуто	жълт
црн, црни; црна, црно	черен
мрављи, мравља, мравље	мравешки
пегав, пегави; пегава, пегаво	луничав
тршав, тршави; тршава, тршаво	рошав
мршав, мршави; мршава, мршаво	слаб
дечији, дечији, дечије	детски
кратак, кратки; кратка, кратко	къс; кратък
данас	днес
тада	тогава
нешто	нещо
између	между
просто	просто
јер	защото, понеже

9. а) Съставете изречения от дадените в колонките думи и глагола сви́ѡаши се в съответствие с един из образците.

Образец: 1) Драїани се сви́ѡа ланчић. 2) Милану се сви́ѡа кишобран.

сестра	поклон
слављеница	бомбона
брат	филм

момак	песма
Љубица	сок
мама	Миланов пријатељ
буба	цвет
Аљоша	сладолед
мрав	киша

б) Употребете съставените от вас изречения в отрицателна форма.

в) Изменете съставените от вас изречения по образца.

Образец: *Драгани се свиђа ланчић. — Свиђа јој се ланчић. Милану се свиђа кишобран. — Свиђа му се кишобран.*

г) Изменете съставените от вас изречения на отрицателни.

Образец: *Свиђа јој се ланчић. — Не свиђа јој се ланчић.*

д) Разкажете какво ви харесва и какво не ви харесва. Можете да използвате думите, дадени по-горе, или други по свой избор.

Образец: *Свиђа ми се ваша кућа.*

10. Прочетете следните примери и отговорете на въпроса: какви окончаниа имат съществителните и прилагателните в дателен падеж единствено число и с кой падеж дателният падеж съвпада по форма?

Коме Аљоша даје савет?	Аљоша даје савет млађем брату.
Чему се радује Драгана?	Драгана се радује лепом поклону.
Коме пријатељи купују поклон?	Пријатељи купују поклон Милановој сестри.
Чему се смеши бака?	Бака се смеши веселој шали.

Окончания на съществителните и прилагателните в дателен падеж единствено число

	Прилагателни	Съществителни
М.р.	-ом	-у
	-ем след љ, њ, ћ, ђ, ј, ж, ш, ч, ц	
Ж.р.	-ој	-и

11. Съставете по седем изречения за всеки глагол от думите в лявата и дясната колонка по образца.

Образец: *Купујем поклон веселој сестри.*

купујем поклон,	весела сестра, Сашин отац, нови пријатељ, добар
читамо књигу,	друг, пегави дечак, познат Рус, Драганина
пишеш писмо	другарица, лепа глумица, интересантан сликар,
	наш наставник, Миланова сестра, нова
	продавачица, драги брат

12. Прочетете следните примери и отговорете на въпроса: какви окончаниа имат съществителните и прилагателните във винителен падеж множествено число?

Шта уче ђаци у школи?	Ђаци уче у школи стране језике.
------------------------------	--

Кога води наставник за
Сремске Карловце?
Шта воле девојке?
Кога Драгана позива на
рођендан?

Наставник води за Сремске
Карловце **своје ђаке**.
Девојке воле **лепе хаљине**.
Драгана позива на рођендан
школске другарице.

Окончания на съществителните и прилагателните във винителен падеж множествено число

	Прилагателни	Съществителни
М.р.	-е	-е
Ж.р.	-е	-е

13. Съставете изречения по образца.

Образец: *Драгана носи елегантну хаљину. — Драгана носи елегантне хаљине.*

Аљоша чита интересантну књигу.

Имамо велику терасу.

Тања позива своју пријатељицу.

Мама ми показује нову блузу.

Дечаки купују дивну ружу.

Увече излазимо у италијанску пицерију.

Пријатељи бирају лепу честитку.

Образец: *Учишељица прозива лоше ђаке. — Учишељица прозива лоше ђаке.*

Имамо новог суседа.

Ђаци слушају младог учитеља.

Бака чека малог унука.

Желим да позовем старог пријатеља.

Видимо лепог младића.

Они воде у шетњу кућног љубимца.

Образец: *Бирамо леј њоклон. — Бирамо леје њоклоне.*

Бака ми даје укусан колач.

Ти купујеш нови вокмен.

Ђаци обилазе стари манастир.

У гимназији учимо страни језик.

Моја сестра увек носи сребрни ланчић.

Комшија продаје јапански кишобран.

14. Преведете на србски.

Драгана кани всички свои съученички. Това момиче не харесва момчетата. На брата на Драгана е скучно. Милан иска да види всички свои съученици. Това са значките на Аљоша. Той показва своите значки на по-малкия си брат. Какви красиви кучета! Това момче харесва кучета. Всички момчета обичат красивите кучета. Аз искам да купя нови книги на нашата сестра. Нашата майка винаги има добри идеи. Старите баби виждат в парка малки момчета и момичета.

Урок 8

Моја породица

Ја се зовем Жељко Петрушић. Моја породица има четири члана. То су мама, тата, бака и ја. Моја мајка се зове Мира, има тридесет седам година и ради у посластичарници. Она је увек добро расположена и весела, мада много ради и цео дан је на ногама. Мој отац се зове Зоран. Он је трговац и стално је на службеним путовањима. Зато га ретко виђам. Он је у младости био фудбалер и, кад год има слободног времена, показује ми разне финте на игралишту близу наше зграде.

Највише времена проводим с баком Станком. Она је стално код куће, кува, меси колаче, спрема и увек је спремна да саслуша човека. Она зна све моје проблеме и много пута ми је помогла својим саветима.

Ја сам јединац и љубимац свих укућана и наших суседа. Сви ме пазе и мазе. Идем у седми разред основне школе. Волим да учим и читам, ормани су ми пуни књига. Одликаш сам. Сви се чуде на кога сам. Бака каже да личим на деду. Он је био војно лице и образован човек.

Имам много рођака са татине стране. Од свих стричева и тетака највише волим стрика Митра. Он је столар по занимању, иако је сада у пензији. Направио је неколико столова у старинском стилу, права ремек-дела. Много пута је добијао награде на сајмовима намештаја. Он је велики љубитељ вестерн-филмова. Нас двојица обилазимо све биоскопе по граду у којима се дају "каубојци".

Речник

радити, радим	работя
бити добро расположен	в добро настроение съм
видети, видим	да видя; виждам
виђати, виђам	виждам (в значение "виждам се с някого")
показати, покажем	да покажа
показивати, показујем	показвам
провести, проводим	да прекарам (напр. време)
провести време	да прекарам време
проводити, проводим	прекарвам
кувати, кувам	готвя
месити колаче, месим	месея (правя) кейкове
замесити колаче, замесим	да направя кейкове
саслушати, саслушам	да изслушам
саслушавати, саслушавам	изслушвам
помоћи, помогнем	да помогна
помагати, помажем	помагам
пазити, пазим некога, нешто	грижа се за някого, за нещо
мазити, мазим	глезя
ићи, идем у седми разред	уча в седми клас
зачудити се, зачудим се	да се учудя
чудити се, чудим се	чудя се
бити на некога, нешто	приличам на някого, на нещо
личити на некога, нешто; личим	приличам на някого, на нещо
направити, направим	да направя
добити награду, добијем	да получа награда
добијати награду, добијам	получавам награда
давати се, даје се	дават (филм)
члан	член

отац, оца	баща
трговац, трговца	търговец; човек, който се занимава с търговска дейност
фудбалер, фудбалера	футболист
човек, човека	човек
јединац, јединца	единствено дете в семейството
љубимац, љубимца	любимец
укућани	членовете на семейството
одликаш, одликаша	отличник
деда (м. р.)	дядо
рођак	роднина
стриц	чичо (брат на бащата)
тетак, тетка	чичо (мъж на лелята, сестрата на бащата или майката)
стрико (м. р.)	чичо
љубитељ	любител
година	година
посластичарница	сладкарница
путовање	пътуване
службено путовање	командировка
младост (ж. р.)	младост
финта	финт — лъжливо движение във футбола
игралиште	спортна площадка
зграда	здание, сграда; жилищен блок
колач, колача	кејк; паста
проблем, проблема	проблем
савет	съвет
основна школа	основно училище
орман, ормана	шкаф
књига	книга
страна	страна
занимање	професия
пензија	пенсия
стил	стил
ремек-дело (ср. р.), ремек-дела	шедьовър
награда	награда
сајам, сајма	изложение, панаир
намештај	мебели
вестерн-филм, вестерн-филма	уестърн
биоскоп	кино
каубојац, каубојца	каубойски филм
цео, цели; цела, цело	цял, целия
спреман, спремни; спремна, спремно	готов
весео, весели; весела, веселовесел	
службен, службени;	служебен
службена, службено	

слободан; слободни, слободна, слободно	свободен
пун, пуни; пуна, пуно	пълен
старински, старинска, старинско	старинен
прави, права, право	истински
образован, образовани; образована, образовано	образован
велик; велики; велика, велико	голям
ретко	рядко
стално	винаги, постоянно
кад год	[всеки път,] когато...
највише	най-много
у пензији	в пенсия
много пута	много пъти
цео дан	цял ден
свој, своја, своје	свой
неколико	няколко
двојица	двама мъже
нас двојица	ние двамата (за мъже)
мада	макар че, въпреки че
близу нечега	близо до нещо
иако	въпреки че

Обърнете внимание на това, че на руския израз **он был футболистом** (тв. п.) съответства сръбското **он је био фудбалер** (им. п.).

На руски — **быть кем, чем**, на сръбски — **бити ко, шта**.

На руски (*а и на български, б. пр.*) доста много роднини наричаме *чичо* и *леля*, в сръбски за всеки от тях съществува отделно наименование:

брат на бащата — **стриц**, неговата жена — **стрина**.

сестра на бащата или майката — **тетка**, нейния мъж — **тетак, теча**.

но: вуйчо — **ујак**, *вуйна* — **ујна**.

Числителни

	Количествени числителни	Редни числителни
1	један, једна, једно	први, прва, прво
2	два, две	други, -а, -о
3	три	трећи, -а, -е
4	четири	четврти, -а, -о
5	пет	пети, -а, -о
6	шест	шести, -а, -о
7	седам	седми, -а, -о
8	осам	осми, -а, -о
9	девет	девети, -а, -о

10	десет	десети, -а, -о
11	једанаест	једанаести, -а, -о
12	дванаест	дванаести, -а, -о
13	тринаест	тринаести, -а, -о
14	четрнаест	четрнаести, -а, -о
15	петнаест	петнаести, -а, -о
16	шеснаест	шеснаести, -а, -о
17	седамнаест	седамнаести, -а, -о
18	осамнаест	осамнаести, -а, -о
19	деветнаест	деветнаести, -а, -о
20	двадесет	двадесети, -а, -о
21	двадесет један	двадесет први, -а, -о
30	тридесет	тридесети, -а, -о
40	четрдесет	четрдесети, -а, -о
50	педесет	педесети, -а, -о
60	шездесет	шездесети, -а, -о
70	седамдесет	седамдесети, -а, -о
80	осамдесет	осамдесети, -а, -о
90	деведесет	деведесети, -а, -о
100	сто	стоти, -а, -о
200	двеста	двестоти, -а, -о
300	триста	тристоти, -а, -о
400	четиристо	четиристоти, -а, -о
500	петсто	петстоти, -а, -о
600	шестсто	шестостоти, -а, -о
700	седамсто	седамстоти, -а, -о
800	осамсто	осамстоти, -а, -о
900	деветсто	деветстоти, -а, -о
1000	хиљада	хиљадити, -а, -о
1001	хиљаду један	хиљаду први, -а, -о
1000000	милион	милионити, -а, -о

Числителните **један, једна, једно** се изменят като прилагателни.

Числителното **два** се съчетава със съществителни от мъжки и среден род (*два момка, два одела*), **две** — със съществителни от женски род (*две сесѝре*).

Числителните **два, две, три** имат форми на склонение, но обикновено се употребяват в неизменен вид, т.е. както в именителен падеж. Например: **Идем са два брата.** — **Вървя с двамата братя.** **Девојчице ѝворе о ѿри ѝоклона.** — **Момчетата говорят за трите подаръка.**

Останалите количествени числителни нямат падежни форми.

В съчетанията с числителните **два, ѿри, чеѿири** се употребява форма за родителен падеж единствено число: **два филма, ѿри села, две девојчице.** Прилагателните при съществителните от мъжки и среден род имат окончание **-а**: **два нова филма, ѿри далека села, двадесет чеѿири отлична ѱака.** Прилагателните в съчетанията със съществителни от женски род са в родителен падеж единствено число: **две лейѳе девојчице, сѿо ѿри школске свеске.**

В съчетанията с останалите количествени числителни се употребява форма за родителен падеж множествено число на съществителните и прилагателните: **ѿеш добрих филмова, двадесет далеких села, сѿо ѿридесет лейѿих девојчица.**

Окончания на съществителните и прилагателните в родителен падеж множествено число

	Прилагателни	Съществителни
М. р.	-их	-а
Ж. р.	-их	-а

Упражнения

1. Употребете с всяко от следните количествени числителни, дадените по-долу словосъчетания:

4, 6, 1, 10, 2, 15, 23, 11, 70, 43, 100 брзи воз, добра идеја, ваш друг, мала девојчица, пажљив келнер, чисти тањир, одличан ѱак, страни језик, бела мачка, добар филм, стони календар, сребрни ланчиѱ, јадна девојка.

2. Преведете на срѳбски.

2 нови книги, 8 красиви градове, 16 делови жени, 11 ваши другари, 45 сребърни верижки, 73 красиви чадѳра, 12 добри идеи, 24 московски гимназии, 11 симпатични момчета, 81 големи автобуси, 4 отлични сладоледа, 187 образовани младежи.

3. Прочетете следните задачи. Думите, дадени в скобите, употребете в нужната форма. Решите задачи и дайте пълни отговори на срѳбски език.

а)

Беба Кузма има још само 4 (зуб), а ѱегова бака веѱ само 3 (зуб). Колико (зуб) имају бака и ѱен унук укупно?

Думи за справка

беба	бебе
ѱен	ѱеиѱ
колико	колко
веѱ	вече
укупно	оѳзо, всичко

б)

Од сваких 2 575 (двојкаш) један постаје директор школе. Од колико двојкаша треба да испадне 14 (директор) школа?

Думи за справка

сваки	<i>всеки</i>
двојкаш	<i>тройкаджия</i>
постајати, постајем	<i>ставам</i>
испасти, испаднем неко, нешто	<i>да стане някой, нешто</i>

в)

Пред одлазак у пензију строга учитељица је избројила да је она за године самопожртвованог рада дала својим ученицима 26 172 (двојка), 11 583 (тројка), 4 884 (четворка) и 955 (петица). Колико је укупно оцена дала строга учитељица својим ученицима за године самопожртвованог рада?

Думи за справка

избројити, избројим	<i>да преброя</i>
година	<i>година</i>
самопожртвовани рад	<i>самоотвержен труд</i>
дати оцену	<i>да поставя оценка</i>

4. Преведете на србски словосъчетанията и изреченията.

До нашата къща, в добро настроение съм, той има свободно време, цял ден, футболист съм, пека (меся) кейкове, работя в сладкарница, в командировки съм, да изслушам човек, да помогна със своите съвети, 7-и клас на основното училище, шкафите ми са пълни с книги, майка ми е винаги в добро настроение, татко ми винаги е в командировки, чичо ми е любител на уестърни, много пъти, получавам награди, мебелен панаир, ние двамата, в кината се дават каубойски филми; винаги, когато той има време.

5. Отговорете на въпросите.

Колико чланова има Жељкова породица? Ко су они? Како се они зову? Колико чланова има ваша породица? Назовите их. Како се зову ваши отац и мајка? Како се зову ваши брат и сестра? Да ли Жељко има брата или сестру? Чиме се бави Жељкова мајка? Колико година она има? Колико година имате ви? Колико година имају ваши родитељи? Ваши брат и сестра? Ваши деда и бака? Да ли је Жељко једино дете у породици? Како се може назвати на српском "једино дете у породици"? Да ли сте ви јединац (или јединица)? Шта је Жељков отац по занимању? Ко је он био у младости? Да ли Жељко проводи много времена са својим оцем? Шта ради Жељков отац кад има слободног времена? С ким Жељко проводи највише времена? Зашто? Шта каже Жељко о својој баки? Ко пази и мази Жељка? Зашто? Чији он је љубимац? Како мислите колико година има Жељко? Шта воли Жељко да ради? Зашто су његови ормани пуни књига? Како се каже за ђака који добија одличне оцене? Како се каже за ђака који добија лоше оцене? Шта мислите зашто се сви чуде на кога је Жељко? Шта каже његова бака? Ко је био Жељков деда? Какав је он био? Колико рођака има Жељко? Које рођаке имају његови родитељи? Да ли Жељков стриц Митар још ради? Шта је он по занимању? Какав намештај он прави? Шта воли стрико Митар? Да ли је и Жељко љубитељ вестерн-филмова? Зашто тако мислите?

6. Поставете пропуснатите думи.

Жељкова породица има четири Његова мајка има 37 ... и ради у Његов отац је стално на Он је у младости био Кад Жељков отац има ... , показује Жељку ... на Његова бака зна све Она му увек помаже Жељко је ...

и ... свих укућана. Он иде у основне школе. Ормани су му пуни Бака каже да он личи на Његов деда је био и Жељко има много ... са Од свих ... и ... он највише воли Стрико Митар је ... по занимању, иако је сада у Направио је неколико ... у Много пута је добијао награде на ... намештаја. Он је вестерн-филмова. Њих двојица обилазе по граду у којима се дају

7. Преведете изреченија на србски. В сѣставното глаголно сѣазуемо изѣолзѣйте личните форми на глагола *биѣи*: *бугем, бугеш, буге...*

Аљоша иска да бѣде преподавател. Милан иска да бѣде художник. Мајката на Милан не иска тој да бѣде художник. Тя иска тој да бѣде научен работник. Всички момчета искат да бѣдат футболисти. Драгана иска да бѣде актриса. Ти учителка ли искаш да бѣдеш? Аз искам да бѣда актриса. Вие футболисти ли искате да бѣдете? Да, ние искаме да бѣдем футболисти. А нашите родители искат ние да бѣдем строители. Детето треба винаги да бѣде весело. Треба да бѣдеш добѣр, не треба да бѣдеш лош. Мисля, че е добре винаги да бѣдеш весел.

8. Напишете разѣаз за своето сѣмейство.

9. Разѣрийте скобите.

Драгана живи у (велика кућа). Обично слушам вокмен кад сам на (дужи пут). Аљоша је на (Драганин рођендан). Има ли касета у (наш вокмен)? Данас Драгана иде у (лепа хаљина). Ученици проводе цео дан у (један манастир). Нашли смо у (туђи град) један биоскоп где се дају вестерн-филмови. Милан и Аљоша су цео дан у (своја школа). На (југословенска телевизија) често се дају каубојѣи. Стрико Митар је добио награду на (велики сајам) намештаја. У (чији капут) то идеш? Жељкова мама ради у (једна посластиѣарница). Моја свеска је на (Миланов сто). Запиши информацију у (стони календар). Колико ђака има у (ваш разред)?

10. Прѣчетете стихотворението и го преведете.

Кад седам веселих дѣчака...

Кад седам веселих дѣчака
уѣази у седам пролећних бара
— **изађе** седам пијаних чизмара.

Кад седам пијаних чизмара
прошета кроз седам пекара
— **изађе** седам белих млинара.

Кад седам белих млинара
уђе код седам посластиѣара
— **изађе** седам брѣкатиx каплара.

Кад седам брѣкатиx каплара
по седам тавана протумара
— **изађе** седам црних оѣачара.

Кад седам црних оѣачара
умије седам стрѣпљивих бака
— **гле!** зѣва седам сањивих дѣчака!

(Душан Радовић)

Рѣчник

уѣазити, уѣазим	да стѣпя в, да наѣазя в
изаћи, изађем	да изляза
излазити, излазим	излизам

прош е тати, про ш етам	да се раз х одя
протум а рати, протум а рам	да преб р одя
тум а рати, тум а рам	б р одя, ск и там
з е внути, з е внем	да се про з ина
з е вати, з е вам	про з явам се
чиз м ар, чиз м ара	обу щ ар
мли н ар, мли н ара	мел н ичар
посластич а р, посластич а ра	сла д кар
кап л ар, кап л ара	еф р ейтор
о џ ачар, о џ ачара	коминоч и стач
б а ра	лок в а
п е кара	хлеб о п е карна
та в ан	та в ан (помещение)
пи ј ан, пи ј ани; пи ј ана, пи ј ано	ли ј ан
проле ћ ан, проле ћ ни; проле ћ на, проле ћ но	проле т ен
б е о, б е ли; б е ла, б е ло	б ј а
бр к ат, бр к ати; бр к ата, бр к ато	мустак а т
ц р н, ц р ни; ц р на, ц р но	ч е рен
стр п љив, стр п љиви; стр п љива, стр п љиво	т ъ рпелив
са њ ив, са њ иви; са њ ива, са њ иво	с ъ нлив
кр о з	пр е з
г л е	ви ж !

Урок 9

Радни дан

Кад сам се преселио из Москве у Београд, мој радни дан се доста изменио. У Москви сам се будио у седам и тридесет, а овде сам већ у шест и петнаест на ногама и спремам се за школу. На брзину наместим кревет, умијем се, обучем, доручкујем и трчим на трамвај. У Москви ми се увек ујутро веома спавало, био сам бунован и често сам каснио у школу. У Београду ми је жао дуго да спавам, чини ми се да губим време. Можда је то због лепог времена или због тога што ми је овде све ново и интересно.

Школа почиње у пола осам и завршава се у десет до један. Кад имам седам часова или кошарку, остајем до два сата.

У првом полугодишту смо често ишли на затворени базен после школе. Сада, када се време пролепшало, седимо у парку или шетамо по граду.

Кући се враћам у три или пола четири, јер тада ручамо. У Москви смо и ручали и вечерали у исто време, између шест и седам. Овде вечерамо доста касно, око осам, девет сати. Откад живим у Југославији, угојио сам се неколико килограма.

Увече гледам телевизију, неколико пута сам са друговима био у биоскопу и у кафићу.

Морам признати да се овде много више дружим, а много мање учим. Некад сам учио по два, три сата дневно, а сада једва могу да седим четрдесет пет минута.

На спавање идем око једанаест и обично одмах заспим.

Речник

преселити се, преселим се	да се пресеља, да се преместя
пресељавати се, пресељавам се	преселвам се, премествам се
изменити се, изменим се	да се изменя, да се променя
мењати се, мењам се	изменям се, променям се...
пробудити се, пробудим се	да се събудя
будити се, будим се	събуждам се
спремити се за нешто, спремим се	да се приготвя за нещо или да отида някъде
спремати се, спремам се	приготвям се, подготвям се
наместити кревет, наместим	да си оправя леглото
намештати кревет, намештам	оправям си леглото
умити се, умијем се	да се измия
умивати се, умивам се	мия се
обући се, обучем се, они се обуку	да се облека
облачити се, облачим се	обличам се
доручковати, доручкујем	закусвам; да закуся
трчати, трчим	тичам
спава ми се	спи ми се
закаснити, закасним	да закъснея
каснити, касним	закъснявам
жао ми је	съжалявам, мъчно ми е
спавати, спавам	спя
учинити се, учиним се	да ми се стори
чинити се, чиним се	струва ми се
изгубити време, изгубим	да изгубя време
губити време, губим	губя време

почети, почнем	да започна
почињани, почињем	започвам
завршити се, завршим се	да завърша
завршавати се, завршавам се	завършвам
остати, останем	да остана
остајати, остајем	оставам
ићи на базен, идем	ходя на басейн
пролепшати се, пролепшам се	да се оправя (за време), да се подобря, да стана по-хубав
пролепшавати се, пролепшавам се	оправям се, подобрявам се, ставам по-хубав
седети, седим	седя
шетати (се), шетам (се)	разхождам се
вратити се, вратим се	да се върна
враћати се, враћам се	връщам се
ручати, ручам	обядвам; да се наобядвам
вечерати, вечерам	вечерям; да се навечерям
угојити се неколико килограма, угојим се	да наддам (да напълнея с) няколко килограма
гојити се, гојим се	наддавам на тегло, напълнявам
морати, морам	трябва
признати, признам	да призная
признавати, признајем	признавам
дружити се, дружим се	прекарвам времето с приятели (компания)
учити, учим	уча си уроците
ићи на спавање, идем	лягам си
заспати, заспим	да заспя
радни дан	работен ден
брзина	скорост
време, времена	1) време (астрономично); 2) време (метеорологично)
час	учебен час
кошарка	баскетбол
полугодиште	срок
базен, базена	басейн
Југославија	Югославия
килограм	килограм
кафић, кафића	кафене, заведение
телевизор, телевизора	телевизор
сат	час
минут, минута	минута
бунован, буновни; буновна, буновно	сънен
интересантан, интересантни; интересантна, интересантно	интересен
затворен, затворени; затворена, затворено	закрит
доста	доста
седам и тридесет	седем и тридесет
у седам и тридесет	в седем и тридесет
шест и петнаест	шест и петнадесет

у шест и петнаест	в шест и петнадесет
десет до један	един без десет
у десет до један	в един без десет
око један	около един часа
на брзину	набързо, на бърза ръка
веома	твърде, много
дуго	дълго
често	често
можда	може би, вероятно
због времена	заради времето
кући	вкъщи, у дома (при връщане)
касно	късно
увече	вечер, вечерта, вечерно време
много	много
дневно	дневно, на ден
једва	едва
одмах	веднага
више	повече
мање	по-малко
неколико пута	няколко пъти
све	всичко
овде	тук
исти	същият
тада	тогава
откад	откакто
некад	някога, по-рано
јер	понеже, защото
због нечега (род. њ.)	заради нешто
око нечега (род. њ.)	около нешто
између нечега (род. њ.)	между нешто

Колко е часът?

Колико је сада сати?	Колко е сега часът?
Сада је тачно осам сати.	Сега е точно осем часа.
Сада је осам сати и тридесет минути. Сада је пола девет. Сада је осам и по.	Сега е осем часа и тридесет минути. Сега е осем и половина.
Сада је осам и петнаест. Сада је осам и четврт.	Сега е осем и петнадесет.
Сада је петнаест до девет. Сада је четврт до девет.	Сега е девет без петнадесет.

Минало време (перфект)

В србски има неколку форми на минало време. Но широко се употребува само една от тях — перфект. С помошта на тази форма на минало време може да опишем всяко действие, протекло в миналото. По-долу са дадени формите за перфект на глагола **читати**:

	Ед. ч.	Мн. ч.
1 л.	ја сам читао, читала	ми смо читали, читале

	(четях)	(ние четяхме)
2 л.	ти си читао, читала (ти четеше)	ви сте читали, читале (вие четяхте)
3 л.	он је читао (той четеше) она је читала (тя четеше) оно је читало (то четеше)	они су читали (те четяха, м. р.) оне су читале (те четяха, ж. р.) она су читала (те четяха, ср. р.)

Перфект се състои от две части. Това са:

спомагателен глагол + причастие на **-л**

За спомагателен глагол служи формата за сегашно време на глагола **бити** (обикновено кратката форма):

ја **сам**

ми **смо**

ти **си**

ви **сте**

он/она/оно **је**

они/оне/она **су**

Причастията на **-л** се образуват от основата на инфинитива. За да получим тази основа, е необходимо да отстраним окончанието на инфинитива **-ти**.

Ако основата на инфинитива окончава на гласна, причастията се образуват с помощта на следните окончания:

	Ед. ч.	Мн. ч.
М. р.	-о	-ли
Ж. р.	-ла	-ле
Ср. р.	-ло	-ла

Например: **читати**:

чита + **-о** = читао (м. р. ед. ч.)
-ла = читала (ж. р. ед. ч.)
-ло = читало (ср. р. ед. ч.)
-ли = читали (м. р. мн. ч.)
-ле = читале (ж. р. мн. ч.)
-ла = читала (ср. р. мн. ч.)

Ако основата на инфинитива окончава на съгласна, причастието в мъжки род единствено число се образува с помощта на окончанието **-ао**. Всички останали причастия се образуват по същия начин, както и разгледаните по-рано.

Например: **трести**

трес- + **-ао** = тресао

трес- + **-ла** = тресла

Особености при образуването на причастия на **-л** от някои глаголи

а) Ако инфинитивът окончава на **-сти**, в повечето случаи причастието на **-л** се образува така: трябва да се отстрани **-сти** и да се прибави окончанието на причастието:

пасти (да падна)

па-сти + **-о, -ла...** = пао, пала...

Най-използваните от тези глаголи са:

пасти (*да падна*) — пао, пала
сести (*да седна*) — сео, села
јести (*јам*) — јео, јела
довести (*да доведе*) — довео, довела
плести (*плета*) — плео, плела
срести (*да срещна*) — срео, срела

сравни руски:
упасть — упал, упала
сестъ — сел, села
есть — ел, ела
довести — довёл, довела
плести — плёл, плела

б) Ако инфинитивът окончава на **-ћи**, основата на причастието в повечето случаи окончава на съгласна **г** или **к**. Най-използваните от тези глаголи са:

мо**ћи** (*мога*) — могао, могла
стри**ћи** (*стрижа*) — стриго, стригла
сти**ћи** (*да стигна*) — стигао, стигла
пе**ћи** (*пека*) — пекао, пекла
ре**ћи** (*да река, да кажа*) — рекао, рекла
ву**ћи** (*влача*) — вукао, вукла
се**ћи** (*сека, режа*) — секао, секла
обу**ћи** (*да облека*) — обукао, обукла
ту**ћи** (*бия*) — тукао, тукла

сравни руски:
мочь — мог, могла
стричь — стриг, стригла
постичь — постиг, постигла
печь — пёк, пекла
изречь — изрёк, изрекла
влечь — влёк, влекла
сечь — сёк, секла
облечь — облёк, облекла
толочь — толок, толкла

в) Глаголът **ићи** и произлезлите от същия корен глаголи имат особени форми на причастия на **-л**:

и**ћи** (*отивам, ходя*) — ишао, ишла
по**ћи** (*да тръгна*) — пошао, пошла
до**ћи** (*да дойда*) — дошао, дошла
у**ћи** (*да вляза*) — ушао, ушла
иза**ћи** (*да изляза*) — изашао, изашла
оти**ћи** (*да отида*) — отишао, отишла
на**ћи** (*да намеря*) — нашао, нашла

г) Причастията на **-л** от глагола **умрети** — **умро, умрла**.

При образуване на минало време от възвратните глаголи в 3 лице единствено число спомагателният глагол **је** се изпуска. Например, възвратният глагол **вратити се** в минало време се спряга така:

вратио сам се
вратио си се
вратио се []
вратили смо се
вратили сте се
вратили си се

Отрицателна форма на перфекта

За образуване на отрицателна форма за минало време служат отрицателните форми на спомагателния глагол **бити**. Например:

Нисам читао. — Не четох. Не съм чел.

В отрицателната форма за 3 лице единствено число се употребява и спомагателният глагол, и възвратната частица **се**:

Није се вратио. — Той не се върна. Не се е върнал.

Упражнения

1. Преведете на сръбски. Образувайте, където е възможно, формата за 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч.

Заради хубавото време, защото, да си оправя леглото, приготвям се за училище, спи ми се, започва в осем, връщам се у дома, губя време, ходя на басейн, да наддам няколко килограма, тичам за трамвая, закъснявам за училище, завършва в един без десет, оставам в училище, обядвам в три и половина, веднага да заспя, много повече, три часа на ден, вечерям късно, лягам си.

2. Съставете изречения, като използвате местоименията, дадени отляво, като подлог, и словосъчетанията, дадени отдясно. Глаголите употребете във формата на перфект.

Он	устати рано, наместити кревет, доручковати на брзину, живети у Москви, губити време, седети на часовима, куповати поклоне, остати у базену, каснити у школу;
ти (Милан)	добити награду, разговарати са стрицем, личити на оца, упаковати поклон, наћи времена за спорт, показати град;
ја (Драгана)	сести за сто, обожавати музику, спремити се за школу, живети у Београду, појести сладолед, пробудити се ујутро;
ви (бака и мама)	отићи за Сремске Карловце, почети доручак рано, исплести џемпере, понети са собом поклоне, испећи колаче, сложити се с децом;
ми (Милан и Драгана)	зачудити се, стићи у Београд, провести време заједно, обићи манастир, рећи истину, путовати далеко, умити се, обући се лепо.

3. От всеки глагол образувайте форми на перфект за 1 лице единствено число мъжки род, 3 лице единствено число мъжки род и 3 лице множествено число мъжки род.

Звати се, видети, показивати, месити колаче, провести време, зачудити се, личити на оца, ући, сести, стрићи, трести, наћи, куповати, обићи, јести, купити, рећи, спремити се, доћи, погледати, умити се, почети, обући се, пролепшати се, угојити се, довести, свидети се, испећи, дати, изаћи.

4. Отговорете на въпросите.

Где сада живи Аљоша? Где је он раније живео? Шта се изменило откад се он преселио? Када се он будио у Москви? Када се буди у Београду? Када се будите ви? Да ли се будите сами или вас неко буди? Да ли одмах устајете? Зашто је Аљоша каснио у школу у Москви? Зашто он устаје рано у Београду? Шта му се чини у Београду? Због чега му се чини да губи време? Када почиње и када се завршава школа у Београду? Када Аљоша остаје у школи до два сата? Шта ради Аљоша после школе? Када се Аљоша враћа кући? Зашто се враћа у ово време? У које време Аљоша руча и вечера? А како је било у Москви? Зашто се он угојио у Београду? Колико се он угојио? Када се ви враћате кући? У које време ручате? Где обично ручате? Шта ради Аљоша увече? Шта мислите зашто се Аљоша више дружи у Београду него у Москви? Колико је Аљоша учио у Москви и колико учи сад? Колико сати дневно учите ви?

5. Съставете изречения, като използвате дадените по-долу думи, в съответствие с един от образците.

Образец 1: *будиши се — Будим се њешинаесѝ минуша до осам.*

Образец 2: *умиваши се — Умивам се од осам саши до осам и десесѝ.*

Доручковати, излазити из куће, ићи у школу (на факултет, на посао), долазити у школу, остајати у школи, ручати, враћати се кући, учити, читати књигу, гледати телевизију, вечерати, ићи на спавање.

6. Опишете как прекарахте миналата неделя.

7. Преведете на сръбски.

а)

Вие се будите рано (Будите се рано). В Белград се будехте рано. Днес се събудихте рано. Днес съм сънен и дълго оправям леглото. Днес бях сънен и дълго оправях леглото. Набързо оправих леглото. Жените винаги дълго се обличат. Драгана и Аница се обличаха цял час. Днес се облякоха много бързо. Сутрин се приготвяме за училище. Приготвихме се дълго, а не тръгнахме. Приготвихме се набързо. Не обичам да губя време. Това момче винаги губеше време. Не ти хареса филма (На теб бе ти хареса филма). Само си изгуби времето.

б)

В Москва Альоша често закъсняваше за училище. А в Белград той не закъснява. Можеше да закъснее, но не закъсня. Продавачката красиво опакова подаръка. Не обичам да опаковам подаръци. Опаковах подаръци цял ден. Милан показва на Альоша града. Показа на Альоша манастира. Баба мислеше, че Милан не иска да покаже на Альоша града. Учениците искаха да разгледат (посетят) центъра на града. Много дълго разглеждаха центъра на града. Посетиха още и първото сръбско училище. В събота момчетата купуваха подаръци. Купиха подарък за (на) Драгана. А вие купихте ли подарък на приятеля си? На Драгана ѝ хареса подаръка. На Драгана винаги се харесваха верижки. На мен също ми харесват украшения. В автобуса Альоша седна до Милан.

в)

Альоша сутрин се мие. Днес се изми набързо. А аз се мия много дълго. Винаги обядвахме и вечеряхме по едно и също време. Вчера вечеряхме в седем часа. Не обичам да закусвам. Драгана обича да се облича хубаво (красиво). За рождения ден (за рождендан) тя облече красива рокля. В Белград Альоша не спи дълго, а в Москва спеше дълго. В Москва се будеше късно, а в Белград е на крак в 6 часа. В неделя станахме късно. Жал ми е да губя време. Заради хубавото време се събудих рано. Всичко му е интересно. Всичко му беше интересно. В Москва занятията (училище) започват в 9 часа, а в Белград започват в седем и половина. Времето стана по-хубаво. Цяла вечер (вече) седяхме в парка.

Първо склонение на съществителните

Към първо склонение се отнасят съществителните от мъжки род с нулево окончание в именителен падеж единствено число и съществителните от среден род.

Системата на склонението на съвременния сръбски език включва седем падежа. Названията на падежите са заети от латински. В сръбски език има падеж, който не съществува в руски. Когато искат да повикат някого, да се обърнат към някого, то сърбите употребяват името в този падеж. Затова падежът се нарича звателен.

Запомните названията на падежите и въпросите, на които те отговарят.

Номинатив	ко? шта?	<i>именителен падеж</i>
Генитив	кога? чега? чији?	<i>родителен падеж</i>
Датив	коме? чему?	<i>дателен падеж</i>
Акузатив	кога? шта? куда?	<i>винителен падеж</i>
Вокатив		<i>звателен падеж</i>
Инструментал	ким? чим?	<i>творителен падеж</i>
Локатив	о коме? о чему? где?	<i>местен (предложен) падеж</i>

Склонение на съществителните от мъжки род единствено число и съгласуващите се с тях определения

Н.	ко? шта?	наш□ професор□	нови кафић□
Г.	кога? чега?	нашег професора	новог кафића
Д.	коме? чему?	нашем професору	новом кафићу
А.	кога? шта?	нашег професора	нови кафић□
В.		наш□ професоре	нови кафићу
И.	ким? чим?	нашим професором	новим кафићем
Л.	о коме? о чему?	о нашем професору	о новом кафићу

а) Във винителен падеж одушевените съществителни имат същото окончание, каквото в родителен падеж (**Слушам нашег професора**). Неодушевените съществителни — каквото в именителен падеж (**Идемо у нови кафић**).

б) В творителен падеж съществителните могат да имат окончание **-ем** или **-ом**.

След **ј, љ, њ, ћ, ђ, ж, ш, ч, ц** — окончание **-ем** (с **пријатељем, с мужем**), след останалите — **-ом** (с **професором, са сином**).

в) Прилагателните могат да имат различни окончания в родителен, дателен и местен падеж:

След съгласните **ј, љ, њ, ћ, ђ, ж, ш, ч, ц** — окончание **-ег, -ем** (**нашеј, нашем, о нашем**), след останалите съгласни — **-ог, -ом** (**новој, новом, о новом**).

Склонение на съществителните от среден род единствено число и съгласуващите се с тях определения

Н.	ко? шта?	чисто небо	ваше цвеће
Г.	кога? чега?	чистог неба	вашег цвећа
Д.	коме? чему?	чистом небу	вашем цвећу
А.	кога? шта?	чисто небо	ваше цвеће
В.		чисто небо	ваше цвеће
И.	ким? чим?	чистим небом	вашим цвећем
Л.	о коме? о чему?	о чистом небу	о вашем цвећу

Склонението на съществителните от среден род по принцип съвпада със склонението в мъжки род. Различия има в следните случаи:

- 1) винителен падеж на съществителните от среден род съвпада с именителен;
- 2) звателен падеж съвпада с именителен;
- 3) в творителен падеж окончания **-ем** имат и съществителните с основа на **р** и **шт** (например: **морем, игралиштем**).

8. Склонете писмено в единствено число следните словосъчетания:

добар совет, московски гост, наш Београд, зимско путовање.

9. Задайте въпрос ко? или шѡа? към подчертаните с курсив думи и словосъчетания. Назовете падежа, в който е съществителното.

Кад се Аљоша преселио *из Москве у Беоѡрад*, његов *радни дан* се доста изменио. У *Москви* се он будио у седам и тридесет, а овде је већ у шест и петнаест на ногама и спрема се *за школу*. То је *збој лейој времена*. После *школе* су ђаци често ишли *на зашворени базен*. Сада они често седе у *ѡарку* или шетају *ѡо ѡраду*. Откад Аљоша живи у *Беоѡраду*, он се угојио. Увече он гледа *ѡелевизију*, неколико пута је био *са друѡовима у кафићу*.

Жељко има *ша̄ш̄у*, маму и баку. Жељков тата је увек на службеним *џӯшовањима*. Кад има слободног *времена*, тата показује Жељку разне *финџе* на *ӣралишџу* *џоред* њихове *зѣраде*. Највише *времена* он проводи с баком *Сџанком*. Она зна све његове *џроблеме* и много пута му је помогла својим *савеџима*. Жељко је љубимац свих *укућана* и њихових суседа. Сви га пазе и маже. Он иде у седми *разред* основне школе. Бака каже да он личи на *деду*. Он има много *рођака* са татине стране. Од свих *сџричева* и *џеџака* највише воли *сџрика Миџра*. Он је *сџолар џо* занимању. Направио је неколико *сџолова*. Много пута је добијао *наѣраде* на *сајмовима* *намешџаја*. Он је велики љубиџељ *весџерн-филмова*. Њих двојица обилазе све *диоскоџе џо ѣраду*.

10. Прочетете стихотворението, преведете го и го научете наизуст.

Свакога дана

Свакога дана кад с посла дође,
мој тата мени косу чупне,
мој тата мене шаком лупне,
и каже: "јак си као гвожђе!"

Свакога дана кад пере руке,
он насапуни сестри лице,
и прска водом канаринце,
и с нашом мачком игра жмурке.

Свакога дана кад за сто седне,
мој тата брата за носић дирне,
мој тата брату на уво свирне
и вади неке бомбоне медне.

А после ручка, свакога дана,
капетан тата и ми морнари
узмемо само најпрече ствари,
седнемо журно на кауч стари
и испловимо из нашег стана.

(Драган Лукић)

Речник

чупнути, чупнем	да скубна
чупати, чупам	скубя
лупнути, лупнем	да чукна, да блъсна
лупати, лупам	чукам, блъскам, хлопам
казати, кажем	да кажа, говоря
опрати, оперем	да измия
прати, перем	мия
насапунити, насапуним	да насапунисам
сапунити, сапуним	сапунисвам
прснути, прснем	да пръсна (напр. с вода)
прскати, прскам	пръскам
играти жмурке	играя на жмичка (криеница)
дирнути, дирнем	да докосна, да пипна
дирати, дирам	докосвам, пипам
свирнути, свирнем	да свирна
свирати, свирам	свиря

вадити, вадим	изваждам, вадя
узети, вземем	да взема
узимати, узимам	взимам
испловити, испловим	да отплавам
испловљавати, испловљавам	отплавам
мачка	котка
капетан, капетана	капитан
морнар, морнара	моряк
коса	коса
шака	ръка (пръстите с дланта и китката)
гвожђе	желязо
лице	лице
жмурке	жмичка, жуменка, криеница
носић	носле
уво	ухо
ствар, ствари (ж. р.)	нещо, вещь
кауч	диван
стан	апартамент
јак, јаки; јака, јако	силен, здрав
медни, медан; медна, медно	меден (от пчелен мед)
најпречи, најпреча, најпрече	най-нужен, най-необходим
свакога дана	всеки ден
журно	бързо
неки, нека, неко	някакъв
после нечега (рог. ѿ.)	след нещо
као	като

Урок 10

Портрети

Моја мама Мира је лепа жена. Висока, наочита, крупних зелених очију и очаравајућег осмеха. Има дугу црну косу, високо чело и прав нос. Облачи се доста скромно, али са укусом. Носи широке сукње и једнобојне свилене блузе са дугачким рукавима. Само у свечаним приликама носи хаљине које јој јако добро стоје. Не воли ципеле или сандале са високом штиклом зато што је тада виша од оца. Понекад лети стави сламени шешир са широким ободом и тада изгледа као филмска дива.

Мој отац, за разлику од мајке, спада у онај "неприметни" тип људи. Онизак мушкарац средњих година који се бори са сувишним килограмима, проћелав, са наочарима. Он је увек у сивом оделу класичног кроја, са прслуком, краватом и кошуљом на уске пруге. Код куће отац обично иде у старим панталонама или бермудама са тегерима и кошуљи са кратким рукавима, без обзира да ли је лето или зима. Он не прати моду, мама га је једва натерала да носи кожну јакну.

Ја сам веома висок и мршав. Све што обучем висе на мени. Никако не могу да нађем одговарајуће панталоне и сако, или су ми кратке или широке, тако да сада носим фармерице, џемпер и патике. Пошто носим број 44, не могу да нађем ни одговарајуће ципеле. Најбоље ми стоје тренерке и друга спортска одећа.

Речник

очарати, очарам	да очаровам
очаравати, очаравам	очаровам
обући се, обучем се, они се обуку	да се облека
облачити се, облачим се	обличам се
носити, носим	носе
стајати добро, стоји	стоје добре
ставити (на себе), ставим	да (си) сложа
стављати (на себе), стављам	слагам (си)
изгледати, изгледам	изглеждам
спадати у нешто, спадам	спадам, припадам нечему
борити се, борим се	бора се
ићи у нечему	облечен съм с нешто
пратити моду, пратим	следам модата
натерати некога на нешто, натерам	да накарам някого на направит нешто
натеривати, натерујем	карам, принуждавам
висети, висим	висе
жена црне косе	чернокоса жена
филмска дива	кинозвезда
људи, род. њ. људи	хора
мушкарац, мушкарца	мъж
очи (ж. р. мн. ч.), род. њ. очију	очи
коса	коса
чело	чело
нос	нос
осмех	усмивка
укус	вкус
сукња	пола
рукав, рукава	ръкав

блуза	блуза
прилика	случай
ципела	обувка
сандала	сандал
штикла	токче (обикновено високо)
шешир, шешира	шапка
обод	периферия (напр. на широкопола шапка)
тип	тип
година	година
наочари	очила
одело	мъжки костюм
костим, костима	женски костюм
крој	кройка
прслук	елек, елече; жилетка под сако, сюртук
кравата	вратовръзка
кошуља	риза
пруга	ивица, райе; линия (ж. п.)
панталоне (мн. ч.)	панталон
бермуде (мн. ч.)	бермудки
трегери, трегера	презрамки, тиранти
јакна	яке
сако, сакоа (м. р.)	сако
фармерице (мн. ч.)	дънки
џемпер	пуловер
патика	маратонка
број	номер (размер)
тренирка	анцуг, спортен костюм
одећа	дрехи, облекло
висок, високи; висока, високовисок	
наочит, наочити; наочита, наочито	личен, красив, представителен
зелен, зелени; зелена, зелено	зелен
дуг, дуги; дуга, дуго	дълъг
црн, црни; црна, црно	черен
очаравајући, очаравајућа, очаравајуће	очарователен
крупан, крупни; крупна, крупно	голям, едър
прав, прави; права, право	прав
широк, широки; широка, широко	широк
једнобојан, једнобојни; једнобојна, једнобојно	едноцветен
свилен, свилени; свилена, свилено	копринен
дугачак, дугачки; дугачка, дугачко	дълъг
свечан, свечани; свечана, свечано	тържествен, официален
виши, виша, више од некога	по-висок от някого

сламен, сламени ; сламена , сламено	<i>сламен</i>
онај, она, оно	<i>онзи, онази, онова</i>
не приметан, не приметни; не приметна, не приметно	<i>незабележим</i>
онизак , ониски ; ониска , ониско	<i>възнисък, нисичък</i>
средњи, средња, средње	<i>среден</i>
су вишан, су вишни; су вишна, су вишно	<i>излишен, в повече</i>
про ћелав	<i>пооплешивял</i>
сив, сиви; сива, сиво	<i>сив</i>
класичан, класични; класична, класично	<i>класически</i>
на пруге	<i>на райе</i>
узак, уски; уска, уско	<i>тесен</i>
кратак, кратки; кратка, кратко	<i>къс</i>
кожан, кожни; кожна, кожно	<i>кожен</i>
мршав, мр шави; мр шава, мр шаво	<i>слаб (не дебел)</i>
одговарајући, одговарајућа, одговарајуће	<i>подходящ</i>
скромно	<i>скромно</i>
јако	<i>много</i>
лети	<i>лете, през лятото</i>
зими	<i>зиме, през зимата</i>
у пролеће	<i>през пролетта</i>
у јесен	<i>през есента</i>
веома	<i>твърде, много</i>
поне кад	<i>понекога</i>
ника ко	<i>никак; изобщо не</i>
зато што	<i>затова че; защото</i>
или	<i>или</i>
за разлику од некога	<i>за разлика от някого</i>
тако да	<i>така че</i>
пошто	<i>тъй като</i>
без об зира на	<i>без оглед на, независимо от</i>

Цветове

боја	<i>цвят</i>
црвен, црвени ; црвена , црвено	<i>червен</i>
црвенкаст, црвенкасти	<i>червеникав</i>
жут, жути	<i>жълт</i>
жућкаст, жућкасти	<i>жълтеникав</i>
зеленкаст, зеленкасти	<i>зеленикав</i>
плав, плави	<i>син</i>
плавичаст, плавичасти	<i>синкав</i>
смеђ, смеђи	<i>кафјав</i>
наранџаст, наранџасти	<i>оранжев</i>
ружичаст, ружичасти	<i>розов</i>
лила (неизменяемо)	<i>лилав</i>

браон (<i>неизменяемо</i>)	<i>кафјав</i>
тегет (<i>неизменяемо</i>)	<i>тъмносин</i>
тегет боја	<i>тъмносин цвят</i>
браон боја	<i>кафјав цвят</i>
Какве је боја хаљина?	<i>Какъв цвят е роклята?</i>
Хаљина је плаве боје.	<i>Роклята е със син цвят.</i>
Хаљина је тегет боје.	<i>Роклята е с тъмносин цвят.</i>

Које боје су очи?

Очи су зелене.	<i>Очите са зелени.</i>
Очи су смеђе.	<i>Очите са кафјави.</i>
Очи су кестењасте	<i>Очите са кестенјави (кафјави с кестенјав оттенък)</i>
Очи су црне.	<i>Очите са черни.</i>
Очи су плаве.	<i>Очите са сини</i>

Које је боје коса?

Коса је црна.	<i>Косата е черна.</i>
Коса је смеђа.	<i>Косата е тъмноруса.</i>
Коса је кестењаста.	<i>Косата е кестенјав.</i>
Коса је риђа.	<i>Косата е риж.</i>
Коса је плава.	<i>Косата е руса.</i>

Каква може да буде коса још?

дуга коса	<i>дълга коса</i>
кратка коса	<i>къса коса</i>
коврџава коса	<i>къдрава коса</i>
равна коса	<i>права коса</i>
густа коса	<i>гъста коса</i>
бујна коса	<i>буйна коса</i>
ретка коса	<i>рядка коса</i>

Какав може да буде нос?

прав нос	<i>прав нос</i>
прѣаст нос	<i>чип нос</i>
грбав нос	<i>гърбав нос</i>
повијен нос	<i>орлов нос</i>

Глаголи със значение "слагам", "обличам", "нося"

облачити се у нешто	<i>нося нещо (дрехи) постоянно,</i>
ићи у нечему	<i>обикновено</i>
носити нешто	
бити обучен у нешто	<i>облечен съм с нещо в</i>
бити у нечему	<i>определен момент</i>
облачити нешто	<i>обличам си (дреха)</i>
стављати (на себе) нешто	<i>слагам си нещо</i>
обући нешто	<i>да си облека (дреха)</i>
ставити (на себе) нешто	<i>да си сложи нещо</i>
облачити се како? —	<i>обличам се как? —</i>
елегантно, лепо	<i>елегантно, красиво</i>
стављати на себе накит,	<i>слагам си (поставям си)</i>
шешир, кравату	<i>украшения, шапка,</i>

Глаголите **обући, облачити** може да се употребяват само по отношение на дрехи. Когато става дума за аксесоари, такива като шапка, вратовръзка, часовник, украшения, не трябва да се употребяват тези глаголи. За такива неща на сръбски се използват глаголите **ставити, стављати, носити**.

За шапка и подобни аксесоари може да се каже **ићи у нечему: Он иде у новом шеширу**.

Упражнения

1. Преведете на сръбски думите и словосъчетанията.

Обувки с висок ток, чернокоса жена, момче със сини очи, роклите ѝ стоят добре, за разлика от някого, човек с очарователна усмивка, обличам се с вкус, следя модата, костюм с класическа кройка, тържествени случаи, риза на тесни райета, така че, боря се с излишните килограми, понякога, слагам шапка, да накарам някого да прави нещо.

2. Отговорете на въпросите.

Како изгледа Жељкова мајка? Како се она облачи? Шта воли да носи? Да ли носи хаљине? А ципеле са високом штиклом? Зашто не воли да их носи? Када изгледа као филмска дива? Какву косу има ваша мајка? Какве очи она има? А какво чело и нос? Шта обично носи ваша мајка на послу? Како се облачи код куће? Шта ставља на себе у свечаним приликама? Да ли носи сламени шешир?

У какав тип људи спада Жељков отац? Да ли је он висок? Да ли је мршав? Да ли је дебео? Да ли има бујну косу? Како изгледа ваш отац? Како се обично облачи Жељков отац? У чему иде код куће? Да ли је за њега важно како се облачи? Зашто тако мислите? На шта га је натерала мама?

Зашто све што Жељко обуче виси на њему? Зашто он не носи панталоне и сако? Шта он носи? Шта још не може да нађе? Зашто? Шта му најбоље стоји?

Како се облачите обично? Шта стављате на себе у свечаним приликама? Шта носите код куће? У чему идете зими? У шта сте обучени преко лета?

Како се облаче људи у јужним земљама? Каквих боја хаљине носе тамо жене? Како изгледа Деда Мраз? Како је он обучен?

3. Заменете подчертаните думи с всички синоними, които са ви известни.

Моја сестра увек **носи** фармерице. Драгана **облачи** хаљину. Она воли да **носи** накит. Понекад лети мама **ставља** сламени шешир. Тата увек **иде** код куће у старим панталонама. Мама **се облачи** скромно, али са укусом.

4. Употребете словосъчетанията, дадени в скобите, в нужната форма. Добавете, където е необходимо, предлог.

Моја мама често облачи ... (бела хаљина). Драгана воли да носи ... (ружичаста блуза). Ја увек идем ... (црни џемпер). Жељков тата је обучен ... (старе панталоне). Зими људи стављају ... (топли капути). Моја бака је увек ... (једна лепа марама). Саша обично носи ... (црне фармерице). На свом рођендану Љубица је била ... (елегантна хаљина). Код куће моја сестра облачи ... (адидасова тренерка). У школу увек иде ... (плава сукња и бели џемпер). Марија никад не носи ... (ова хаљина). Овај дечак је увек обучен ... (лепа кошуља).

5. Преведете на сръбски.

Днес моят приятел е облечен с черен костюм. Той носи още жилетка, вратовръзка и бяла риза. Той винаги носи елегантни костюми. Той винаги носи красиви обувки. На Жељко му отива (стои му добре) спортно облекло, затова той обича да носи анцузи. Днес той облече сини дънки, червен пуловер и кожено яке. Сестра му е облечена с кафяви панталони и синя блуза. В косата си е поставила розова лента (**трака**). Моят приятел не обича да носи костюми и вратовръзки, затова рядко ги поставя. Обикновено той е облечен с тъмносин анцуг.

Моят брат е момче с гъста тъмноруса коса, високо чело, прав нос. Неговата приятелка е момиче с руса коса и сини очи. Нашата майка е висока симпатична жена с красива усмивка.

6. Опишете членовете на вашето семейство и двама свои приятели.

Първо склонение на съществителните

Склонение на съществителните от мъжки род множествено число и съгласуващите се с тях определения

Н.	ко? шта?	наши рођаци	паметни студенти
Г.	кога? чега?	наших рођака	паметних студената
Д.	коме? чему?	нашим рођацима	паметним студентима
А.	кога? шта?	наше рођаке	паметне студенте
В.		наши рођаци	паметни студенти
И.	ким? чим?	нашим рођацима	паметним студентима
Л.	о коме? о чему?	о нашим рођацима	о паметним студентима

а) В именителен падеж и в трите съвпадащи по форма падежи (дат., тв. и пр.) пред окончанието на съществителните **-и, -има** става редуване на съгласните **к/ц, г/з, х/с**. Например: **рођак — рођаци, рођацима, белег (знак) — белези, белезима, осмех (усмивка) — осмеси, осмесима.**

б) В родителен падеж, ако основата на съществителното окончава на две съгласни, между тях се появява непостоянно **а**. Например: **студенти — студената.**

в) Някои съществителни от мъжки род в родителен падеж множествено число имат особени окончания:

људи — људи

месец — месеци

сат (час, единица за измерване на времето) — сати

степен (градус) — степени

пар (чифт, двойка) — пари

гост — гостију

прст (пръст) — прстију

нокат (нокът) — ноктију

Склонение на съществителните от среден род множествено число и съгласуващите се с тях определения

Н.	ко? шта?	лепа путовања
Г.	кога? чега?	лепих путовања
Д.	коме? чему?	лепим путовањима
А.	кога? шта?	лепа путовања
В.		лепа путовања
И.	ким? чим?	лепим путовањима
Л.	о коме? о чему?	о лепим путовањима

7. Склонете в единствено и множествено число словосъчетанията.

градски центар, весели дечак, бакин колач, добро јутро.

8. Прочетете стихотворението, преведете го и го научете наизуст.

Писмо професору историје

Мени су рекли да **имате**
обичне градске пантал**оне**,
капут и шешир к'о у мог тате
и **потпетице** које звоне.

Мени су рекли, ал вас никад
видео нисам у том од**елу**.
Јуче сте били Милош и Марко,
с **обрвом** као гуја на челу.

Одисеј путник некад сте били,
Ахил на коњу испред Троје,
атински грађанин у белој свили
и роб што нуди руке своје.

Онда кап**етан**, Колум**бо** Шпан**ац**,
витез на неком чудном тур**ниру**,
Напол**еон** са капом као чамац,
научник који ради у миру.

Мени су рекли да **имате**
обичне градске пантал**оне**,
капут и шешир к'о у мог тате
и **потпетице** које звоне.

Мени су рекли, ал вас никад
видео нисам у том од**елу**.
На сваком часу **историје**
други је калпак на вашем челу.

(Драган Лукић)

Речник

звонити, звоним	звѣня
нудити, нудим	предлагам
Милош	Милош Обилич, герой от Косовската битка 1389 г.
Марко	Крали Марко, герой от сръбския народен епос
гуја	змия
Одисеј, Одисеја	Одисей
путник	пътешественик
Ахил	Ахил
Троја	Троя
грађанин	гражданин
вила	коприна
Колумбо	Колумб
Шпанац, Шпанца	испанец
витез	рицар
Наполеон, Наполеона	Наполеон

научник	учен
потпетица	ток на обувка
обрва	вежда
турнир, турнира	турнир
капа	шапка
чамац, чамца	лодка
мир	покой
калпак	шапка
обичан, обични; обична, обично	обикновен
градски, градска, градско	градски
атински, атинска, атинско	атински
чудан, чудни; чудна, чудно	странен
јуче	вчера
никад	никога
некад	някага, веднџ

9. В следните изречения заменете всички съществителни с определения, които са в единствено число, с форма за множествено.

Наш отац је леп човек. Преко лета увек носим сламени шешир. Дечак из нашег разреда воли да иде у кожном капуту. Свиђа ми се овај прслук, али нема мог броја. Види, како је лепа ова девојка с очаравајућим осмехом. Зимѝ ђаци иду на затворени базен. Лети они седе у оближњем парку. Био сам са својим пријатељем у неком ресторану. А моја сестра је била у малом кафићу.

Ваш отац је био фудбалер. Имам озбиљан проблем. Бака ми помаже својим саветом. Моја књига је у великом орману. Мој стриц је образован човек. Вечерас код нас долази наш рођак. Лепо је причати с нашим рођаком. Волим нашег стрица. Суботом одлазим код нашег тетка. Он је направио дрвени сто у старинском стилу.

Урок 11

Моја кућа

Станујем у једноспратној кући на периферији града. То је кућа у којој сам се родио. Ту се родио и мој отац и деда. Прадеда је направио кућу, али тада није било првог спрата, већ само приземље. У приземљу се налазе дневна соба, трпезарија, кухиња, остава и купатило. А на спрату су спаваће собе и гостинска соба. У поткровљу су дечје собе, то јест моја и сестрина.

У приземљу су собе простране, са високим плафонима, дебелим зидовима и дашчаним подовима. Трпезарија је најсвечанија просторија у кући, са великим трпезаријским столом за 12 особа и са кристалним лустером изнад њега. На зиду је портрет деде и бабе са златним рамом.

Дневна соба је савременија и комотнија. Са леве стране стоје телевизор и клавир, а са десне две фотеље и кауч. Код прозора стоји мали бар и изнад њега зидна лампа.

Моја соба је једноставно опремљена. До зида је кревет, испод прозора радни сто. Орман стоји са супротне стране од кревета, а иза ормана сам оставио доста места за све ствари које ми тренутно не требају. Читав један угао заузима музички стуб. Звучнике сам сместио у горње углове. И у левом углу до врата стоји огромно дрво живота. Оно соби даје шарм и егзотичност.

Моја породица има и двособан стан у центру града, у вишеспратници, на 12 спрату. Кад погледаш кроз прозор, одмах ти се заврти у глави. У њему сада живе подстанари. Једном ће се моја сестра тамо преселити. Она не воли кућу, за разлику од мене. Ја не могу да замислим живот без дворишта, цвећа, воћака, пса, комшија које знам од рођења. Моја кућа је мој дом.

Речник

становати, станујем	живея (в жилище, в населено място)
родити се, родим се	да се родя
рађати се, рађам се	раждам се
доградити, доградим	да достроя, да пристроя, да надстроя
дограђивати, дограђујем	достроявам, пристроявам, надстроявам
стајати, стојим	стоя
опремати, опремам	да обзаведа
опремати, опремам	обзавеждам
оставити, оставим	да оставя
остављати, остављам	оставям
требати, треба	необходим ми е, трябва ми
заузети, заузем	да заема (място)
заузимати, заузима	заемам (място)
сместити, сместим	да поставя
смештати, смештам	поставям
завртети се, завртим се	да се завъртя
вртети се, вртим се	въртя се
некоме се врти у глави	на някого му се вие свят
преселити се, преселим се	да се пренесе (в друго жилище), да се преместя
пресељавати се, пресељавам	пренасям се (в друго жилище), премествам се
замислити, замислим	да си представя

замишляти, замишлям	представям си
прадеда	прадядо
баба	баба
подстанар	квартирант
особа	лице, особа, персона
периферија	покрайнини
спрат	етаж
приземље	партер, първи етаж
поткровље	таван, мансарда
дневна соба	хол
трпезарија	трапезария
остава	килер
купатило	баня
спаваћа соба	спалня
дечја соба	детска (стая)
гостинска соба	гостна
лустер	полилей
плафон, плафона	таван
зид	стена
под	под (на стая)
дашчани под	дъсчен под
просторија	помещение
сто, стола (м. р.)	маса
трпезаријски сто	трапезарна маса
рам	рамка
клавир, клавира	роял
фотеља	фотьойл, кресло
кауч	диван
прозор	прозорец
бар	бар
кревет	креват, легло
радни сто	работна маса (тук: бюро)
зидна лампа	аплик, стенна лампа
орман	шкаф
место	място
ствар (ж. р.), ствари	нещо, вещь
угао, угла	ъгъл
музички стуб	музикална уредба (система, център)
звучник	тонколона, високоговорител
живот, живота	живот
дрво живота	дърво на живота, юка
шарм	чар
егзотичност (ж. р.)	екзотичност
двособан стан	двустаен апартамент
вишеспратница	многоетажен блок
разлика	разлика
двориште	двор
воћка	овощно дърво
рођење	рождение, раждане
дом	дом
једноспратан, једноспратни;	двуетажен
једноспратна, једноспратно	

простран, простран; пространа, пространо	<i>просторен</i>
дебео, дебели; дебела, дебело	<i>дебел</i>
најсвечанији, најсвечанија, најсвечаније	<i>най-тържествен, най-официален</i>
кристалан, кристални; кристална, кристално	<i>кристален</i>
златан, златни; златна, златно	<i>златен</i>
савремен, савремени; савремена, савремено	<i>съвременен</i>
савременији, савременија, савременије	<i>по-съвременен</i>
комотан, комотни; комотна, комотно	<i>удобен, уютен</i>
комотнији, комотнија, комотније	<i>по-удобен, по-уютен</i>
леви, лева, лево	<i>ляв</i>
десан, десни; десна, десно	<i>десен</i>
супротан, супротни; супротна, супотно	<i>противоположен</i>
читав, читави; читава, читаво	<i>цял</i>
горњи, горња, горње	<i>горен</i>
у приземљу	<i>на първия етаж, на партера</i>
у поткровљу	<i>на тавана</i>
на спрату	<i>на втория етаж</i>
с леве стране	<i>отляво</i>
с десне стране	<i>отдясно</i>
једноставно	<i>просто</i>
до зида	<i>до стената, край стената</i>
доста	<i>достатъчно</i>
тренутно	<i>в момента</i>
кроз прозор	<i>през прозореца</i>
одмах	<i>веднага</i>
једном	<i>веднџ; някога</i>
који	<i>кой, който</i>
већ	<i>а</i>
изнад нечега	<i>над нещо</i>
испод нечега	<i>под нещо</i>
до нечега	<i>до нещо</i>
иза нечега	<i>зад нещо</i>
кроз	<i>през</i>
за разлику од некога	<i>за разлика от някого</i>

Обърнете внимание на управлението на следните синонимни предлози (сравнение между срѣбски и руски)

Срѣбски		Руски (само с тв. п.)
с род. п.	с тв. п.	
изнад кога/чега?	над ким/чим?	над кем/чем?
испод кога/чега?	под ким/чим?	под кем/чем?
иза кога/чега?	за ким/чим?	за кем/чем?

испред кога/чега? између кога/чега?	пред ким/чим? међу ким/чим?	перед кем/чем? между кем/чем?
--	--------------------------------	----------------------------------

1. Преведете словосъчетанията на сръбски.

За разлика от сестра ми, да ми се завие свят, придава на стаята чар, да оставя място, да погледна през прозореца, да обзаведа стаята, да заема цял ъгъл, да построя къща, да надстрою мансарда, на втория етаж, на първия етаж (в партера), на тавана, до (край) стената (*два варианта*), зад шкафа (*два варианта*).

2. Образувайте, където е възможно, форма за множествено число на всяко словосъчетание.

Моја бака, велики орах, друга деца, бели зец, кратак рукав, бакин љубимац, лепо цвеће, кућни спрат, наше купатило, спаваћа соба, дашчани под, стара воћка, радни сто, комотни кауч, дрвени кревет, чисти угао, нови сусед, школско игралиште, висока зграда, далеки пут, Жељков рођак, основна школа, златни привезак, елегантно одело, симпатичан дечак, наш гост, тежак посао.

3. а) Употребете думите, дадени в скобите, в нужната форма.

У (моја соба) кревет стоји поред (леви зид). Иза (дрвени кревет) је велики орман. Између (велики орман и зид) је место за ствари које ми нису потребне. На (прозор) су завесе. Испред (прозор) стоји писаћи сто. На (писаћи сто) су стона лампа и компјутер. Мало даље, код (десни зид) су полице за (књиге). Пред (писаћи сто) стоји столица. Супротно од (писаћи сто) код (зид) стоји старинска комода. На (старинска комода) су вазе, свећњаци и порцеланска лутка.

б) Употребете думите, дадени в скобите, в нужната форма. Където е необходимо, на мястото на точките поставете предлози.

Образец: *Милан сѿанује ... (ѿериферија). — Милан сѿанује на ѿериферији.*

Марија живи ... (центар града). ... (приземље) су собе простране. Мали бар стоји ... (велики прозор). Зидна лампа је ... (мали бар). У (Миланова соба) орман стоји ... (његов кревет). Он је оставио место за ствари које му тренутно не требају ... (велики орман). Огромно дрво живота стоји ... (леви угао). Милан је сместио звучнике ... (горњи углови). На путу деца воле да гледају ... (вагонски прозори).

Конструкцията *има нешѿо, има нечеѿа*

В сръбски език наличието на нещо на някакво място се изразява чрез конструкция с глагола **имати** във формата за трето лице единствено число **има**. В руски език ѿ съответства на конструкция с форма на глагола **быть — есть**. Например: **У нашој кући има централно грејање.** — *В нашем доме есть центральное отопление (В нашата къща има парно отопление).*

С глагола **има** в дадената конструкция съществителното в множествено числа е в родителен падеж, а съществителното в единствено число може да бъде и в родителен, и в именителен падеж. Например:

По зидовима има фотографских слика. *На стените има снимки.*

У књижари има овај уџбеник. *В книжарницата има този учебник.*

У књижари има овог уџбеника.

Същата конструкция без обозначения на място съответства на руската с глагола **бываѿь**:

има људи... — *бывают (такие) люди...*

има дана... — *бывают (такие) дни...*

В отрицателно изречение се употребява глаголът **нема** и съществително в родителен падеж:

**На зиду нема фотографских слика.
На зиду нема фотографске слике.**

4. Употребете думите, дадени в скобите, в нужната форма. Където е възможно, използвайте варианти. Преведете изреченията.

У Милановој кући има (поткровље). У трпезарији има (велики трпезаријски сто). По зидовима има (фотографске слике). У трпезарији изнад стола има (кристални лустер). На зиду има (портрет бабе и деда). У дневној соби с леве стране има (телевизор). С десне стране има (комотне фотеле). Код прозора има (мали бар). Изнад бара има (зидна лампа). У Милановој соби има (музички стуб). У стану има (подстанари).

5. Опишете какво има във вашия апартамент или във вашата къща. Уточнете къде се намира всяко нещо. Можете да използвате думите, дадени по-долу.

предсобље	антре
тоалет	тоалетна; тоалетка
соба за оставу	килер
улазна врата (ср. р. мн. ч.)	входна врата
чивилук	закачалка (в антрето)
столица	стол
хоклица	табуретка
кухињски сто	кухненска маса
сто за ручавање	маса за хранене
шпорет на плин	газова готварска печка
шпорет на струју	електрическа готварска печка
микроталасна пећ	микровълнова печка / фурна
фрижидер, фрижидера	хладилник
замрзивач	фризер / хладилна камера
машина за прање посуђа	съдомиялна машина
орман за посуђе	шкаф за съдове
орман за одело	гардероб
орман за књиге	библиотека (мебел)
усисивач	прахосмукачка
машина за прање рубља	перална машина, пералня
када	вана
лавабо, лавабоа (м. р.)	мивка в баня, умивалник
стона лампа	настолна лампа

Конструкция със съюза **већ**

На конструкцията *не..., а...* в изречения от типа *Не приличам на татко си, а на дядо си* съответства подобна сръбска конструкция със съюза **већ**. Отрицание при това може да стои или пред тази част на изречението, към която то се отнася по смисъл, или пред сказуемото. Например: **Личим не на деду, већ на оца** или **Не личим на оца, већ на деду**.

6. Опровергайте следните твърдения, като използвате конструкция с **већ.**

Образец: *Милан сѣанује у ценѣру їрада.* — *Милан не сѣанује у ценѣру їрада, већ на ѓериѣрији.*

Миланов тата је изградио стан. Дечје собе су у приземљу. Портрет деде и бабе је у дневној соби. Миланова породица има само кућу на периферији. Стан у центру града је сада слободан. Драгана воли кућу на периферији.

7. Отговорете на въпросите.

Где станује Милан? Како изгледа њихова кућа? Ко је направио кућу? Ко се родио у тој кући? Шта је урадио Миланов тата? Да ли имате кућу на селу или у предграђу? Ко

је направио ту кућу? Колико спратова она има? Шта се налази у приземљу у Милановој кући? Шта се налази на спрату? Шта се налази у поткровљу? Какве су собе у приземљу? Како **изгледа** трпезарија? Шта је на зиду у трпезарији? Како **изгледа** дневна соба? Чег а има у дневној соби? Како **мислите** да ли се трпезарија често **користи**? Када се **користи**? Где обично једу укућани? Како је опремљена Миланова соба? Чег а има у његовој соби? Где је кревет? Где је радни сто? Где стоји орман? За шта је Милан оставио места иза ормана? Да ли музички стуб заузима много места?

Куда је Милан сместио звучнике? Где стоји дрво живота? Да ли се Милану свиђа то дрво? Зашто му се свиђа? Да ли ваша соба личи на Миланову? Шта је у вашој соби исто као у Милановој, а шта није?

Где Миланова породица има стан? Да ли они живе у том стану? Да ли га Милан воли? Зашто он не воли тај стан? Шта он воли? Без чег а Милан не може да замисли свој живот?

Второ склонение на съществителните и съгласуващите се с тях определения

Към второ склонение се отнасят съществителните от женски и мъжки род с окончание **-а** в именителен падеж единствено число.

Единствено число

Н.	ко? шта?	моја сестра
Г.	кога? чег а?	моје сестре
Д.	коме? чему?	мојој сестри
А.	кога? шта?	моју сестру
В.		моја сестро
И.	ким? чим?	мојом сестром
Л.	о коме? о чему?	о мојој сестри

В дателен и предложен падеж на съществителните крайната съгласна на основата **г, к, х** се променя съответно в **з, ц, с**. Например:

г — з : књи̑а — књи̑и

к — ц : рука — руци

х — с : епоха — епоси

Множествено число

Н.	ко? шта?	моје баке сестре
Г.	кога? чег а?	мојих бака сестара
Д.	коме? чему?	мојим бакама сестрама
А.	кога? шта?	моје баке сестре
В.		моје баке сестре
И.	ким? чим?	мојим бакама сестрама
Л.	о коме? о чему?	о мојим бакама сестрама

а) Ако основата на съществителното окончава на две съгласни, то в родителен падеж множествено числа между тях се появява непостоянно **-а-**. Например:

сестра — сестара
девојка — девојака
честитка — честитака

При някои съществителни непостоянно **-а-** не се появява. Те имат в родителен падеж множествено числа окончание **-и**. Например:

мајка — мајки
борба — борби

б) Три съществителни имат в родителен падеж множествено число окончание **-у**:
рука — руку
нога — ногу
слуга — слугу

8. Склонете в единствено и множествено число словосъчетанията.

дневна соба, широка сукња, уска пруга.

9. Преведете на сръбски.

Ние живеем в двуетажна къща. В нашата къща в трапезарията на първия етаж има много цветя. Тук, под големия кристален полилей има голяма трапезарна маса за 12 души. В холовете семействата вечер често гледат телевизия, четат, разговарят. В нашия хол между големите фотьойли има диван. Над дивана на стената са портретите на баба и дядо. Зад единия фотьойл има огромно дърво на живота. На втория етаж има няколко спални. В моята стая и в стаята на сестра ми има гардероб, диван и бюро. Сестра ми и нейните приятели често остават (**остајати**) на тавана. Там през прозореца те гледат другите къщи, нашите съседи, старите овощни дървета.

10. Прочетете стихотворението и го преведете. Научете стихотворението наизуст.

Љутито мече

Месец обук'о чизмице жуте,
Облаци обукли плаве капуте,
Па целе ноћи небом језде.
Доле, у шуми, једно мече
замишљено, већ треће вече
Гледа у звезде.

Мече се љути већ трећи дан
Што га терају у зимски сан
И замишљено стално ћути.
Тата се љути, мама се љути
И сви му веле:
Откад постоји мед и пчеле,
Откад постоји сунце и вече,
Нисмо видели такво мече.

"Шта ћеш да радиш", мама га пита,
"Кад лишће сасвим, сасвим пожути
И снег напада изнад рита?"
А мече, ћути.

"Шта ћеш да радиш?", бака му вели,
"Кад свет од снега сасвим побели?"
Тата се љути, мама се љути,
А мече ћути.
Одједном мече љутито рекло

Шта га је пекло:
 "Нећу да спавам, нећу и тачка.
 Зашто не спавају зец и мачка?
 И птица изнад наших глава
 Зашто не спава?"

А онда тихо, тихо рече:
 "Баш ми је криво што сам мече."

Сад мама ћути и тата ћути
 И сви су страшно забринуте,
 Мече се љути:
 "Узећу, каже, тротинет,
 Идем међ' децу, међу свет.
 Нећу да спавам. Нећу и тачка.
 Што не спавају зец и мачка?"

Месец обук'о чизмице жуте,
 Облаци обукли плаве капуте,
 Па целе ноћи небом језде.
 А једно мече већ треће вече
 неће да спава. Гледа у звезде.
 (Бранислав Црнчевић)

Речник

јездити, јездим	јздя
замислити се, замислим се	да се замисля
љутити се, љутим се	сърдя се
терати у сан, терам	карам някого да заспи
ћутати, ћутим	мълча
велим	казвам
постојати, постојим	съществувам
пожутети, пожутим	пожълтея
нападати, нападам	да нападам
побелети, побелим	да побелея
пећи, печем	пека; тук: пари, боли (прен.)
криво ми је	неприятно ми е, криво ми е
мече, мечета	мече
пчела	пчела
птица	птица
чизмица	ботушче
облак	облак
ноћ	нощ
шума	гора
лишће (събир. същ. ср. р.)	листа
мед	мед
снег	сняг
рит	блато
свет	1) свят; 2) хора, народ
сан, сна	сън
тачка	точка
глава	глава

тротинет, тротинета	<i>тротинетка</i>
лъутит, лъутити; лъутита, лъутито	<i>сърдит</i>
замишлъен, замишлъени; замишлъена, замишлъено	<i>замислен</i>
зимски, зимска, зимско	<i>зимен</i>
забринут, забринути; забринута, забринуто	<i>загрижен, обезпокоен</i>
доле	<i>долу</i>
већ	<i>вече</i>
стално	<i>постоянно</i>
сасвим	<i>съвсем</i>
одједном	<i>изведнъж</i>
криво	<i>неприятно, криво</i>
откад	<i>откакто</i>
што	<i>защо; че</i>